Şile

Bir Denizkızı

Sibel Eraslan

ŞİLE: BİR DENİZKIZI

Sibel Eraslan

Heyamola Yayınları - 2010

Sibel Eraslan

1967'de İstanbul'un Üsküdar ilçesinde doğdu. Üsküdar Kız Lisesi'ni (1985), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi (1989).

İnsan hakları, kadınların eğitimi, istihdamı ve haklarıyla ilgili inisiyatiflerde görev aldı.

Teklif ve İmza dergilerinde yazdı. Halen Vakit gazetesinde köşe yazıları yazıyor. Öyküleri Dergah, Mostar ve Hece dergilerinde yer aldı.

Eserleri: Fil Yazıları (Birun Yayınları, 2002). Can Parçası Hz. Fatima (SelisKitaplar, 2006) Kadın Sultanlar (SelisKitaplar, 2007) Balık ve Tango (Dergah Yayınları, 2006) Parçası Benden (Dergah Yayınları, 2008) Siret-i Meryem-Cennet Kadınlarının Sultanı (Elest Yayınları. 2008) Çöl/Deniz: Hz. Hatice (Timaş Yayınları, 2009)

Seyir Defteri...

"Sefere çıkar" Şile erkekleri...
Uzun ve sonu meçhul deniz yollarının,
Karayel'li, Keşişleme'li, Rabbiyessir'li limanıdır Şile...
Şile'nin heyamolasında bağlanır kalyonların kaderi
Hayy ve Mevla olana çıkar denizlerin talihi
Göklerde yıldız haritaları,
Adalarının bağrında tatlısu fusaları,

"Kulağına kar suyu kaçmış balıkları" bekler Şile kadınları...
Bilirler, "gidenler dönecekler elbet"...

Zeynep Gırgırlar (1902-1975, Şile)

"Üçüncü cemre, denize düşer evladım. Denize bahar gelir. Baharın ilk yağmurunun, denize düştüğü ilk dakikada, ağzını açarak bütün kış boyunca onun gelmesini bekleyen istiridyeler, yutuverirler bu birinci katreyi. İçlerindeki derin aşk, katreyi inci kılar. Hangisi daha derine inerse ardından, en karanlık ve mihnetli yola hangisi saparsa, hangisi karasevdaya tutulmuşsa istiridyelerden... En kıymetli inciyi odur taşıyan. Dürrişehvardır ismi ve siyahidir rengi onun... Henüz bir dalgıç bulamadı onu. Şile'nin bütün denizkızları da onun peşindedir. Denizi bu yüzden hırçın ve dalgalıdır Karadeniz'in, ne geldiyse başlarına, hepsi kara sevdadan. Çok aradık ama onu hiç birimiz bulamadık. Belki cennettedir. Bilmiyorum..."

Şile ve "Annanem"

Hatıra Defterimden: "Tıpkı çocukluğumdaki gibi, gramer kurallanini bozmak bahasına, sana "Annanecim" diyeceğim, tüm kitap boyunca... Ne parmak uçlanını tersanelerden denize doğru uzatmış, ortasından akan dereyle yarık ikiz dağların üstünde birbirini arkalayan evlerini, ne adacıklarla çalkantılı sahilini, ne ihtiyar deniz fenerini, ne de sürgündeki prenslerden arta kalmış kalesini görmekle. Bilmiş sayılamazsınız Şile'yi..."

Şile, şehirdir çünkü...

Ve tıpkı diğer şehirler gibi, tam anlamıyla asla ele vermez kendini. Çünkü şehir çoğuldur, ruhlan, renkleri, yüzleri, kokuları olur şehirlerin. Ve elbette bahtları...

Yaslandığı tarihi/tarihleri ve kendini mayalayıp var ettiği masallan/ söylenceleri kadar, her şehrin geleceğe dair kurduğu bir hayali, yaşamak zorunda kaldığı bir talihi, kaderi vardır elbette...

Oysa "ev" dediğimiz, başkadır.

Ev; sahiplerinin, misafirlerinin, yolcu ettiklerinin, kapısından geçen gelin tellerinin ve yine kapısından uğurlanan gülsuyu kokulu tabutlarının da birer devamı olarak, "biz"den çok "ben"e tekabül eder.

Ev; şehre göre daha alaçak gönüllü, daha tanıdık ve elbette daha kişisel hikayelerle büyümüş, benimsenmiş hatıralar yumağıdır.

Evde rüya görülür, şehirdeyse uyanılmış rüyaların tabirleri peşinde koşarsınız...

Ev hep uykuludur, şehrinse geceleri bile kapanmaz gözleri, göz kapakları kesiktir.

Yine de bir şehrin ruhuna bakmak isteyen herkes, o şehrine evlerine, evlerde yaşayan annelerin iç odalarına göz atmalıdır derim. Aceleci çığırtkanlıklarıyla klasik şehir rehberlerinde bulamazsınız bu kıvrımlı ayrıntıları pek tabii ki...

Şehirlerin sırları evlerde, evlerin sırlarıysa kadınlarında saklıdır

demekle yetineyim...

Bu yüzden, Şile, her şeyden önce "annanem"dir.

Ve Annanemin yazlık evi.

1902 Şile doğumlu Zeynep Hanım, pek çok güngörmüş iş bilir Şile kadını gibi "iki ev'li'ydi. Bir ayağı Üsküdar'da Fıstıkağacı'nda olurdu kışları. Yazlarıysa, hep Şile'ye hep Şile'ye gelirdi.

Üç padişah görmüştü; 2. Abdülhamit, Sultan Reşat ve Vahidettin. İstanbul'un işgaline şahit olmuştu, Kuvay-ı Milliye'yi, "Gazi Paşa Hazretleri'ni, Cumhuriyetin kuruluşunu, Halk Fırkası hükümetlerini, çok partili hayata geçişi, hiç oy vermese de hep severek ve hüzünle yad ettiği Başbakan Menderes'i ve asıldığı günleri, 1975'e kadar Türkiye'yi, yazıyla, kışıyla, neşesi ve yasıyla görmüş bir İstanbul Hanımefendi'siydi...

Çavuş Mahallesi, Zeki Müren Caddesi, Işık Sokak'taki, eski Bezirhane yolu üzerindeki iki katlı, pembemsi ahşap, bahçeli, bahçesinde incir ve gül ağaçlı, her gece saat 23.30 sularında uykuya yatmış ballıbabaların ve kabak çiçeklerinin arasından bir kirpi ana-kızın intizamlı tıkırtılarla hala geçtiği, taraçalarında şaşkın martıların, çocuklarına ilk uçuşlarını tüm sakarlıklarına rağmen öğretmeye devam ettiği, içten ahşap merdivenli, pencerelerinden bakan kızların çok şükür ki ve hiç olmazsa yazları eksik kalmadığı o klasik Şile evi...

İlçede sit kararlarıyla zaman tünelinde dondurulmuş az sayıdaki evlerdendir. Müteahhitlerin ve şehir konforuna alışmış torunların bin bir şikâyetine rağmen, annanemin evi, kol saatini kırıp atmış gibidir. Burada zaman işlemez gibi gözükse de ilk bakışta, doğalarla ölenlerin, gidenlerle gelenlerin hep iç içe geçmiş oluşuna bakarak, Einstein'ın izafiyet teorisine destek veren ciddi bir fizik/metafizik salınıma şahit olursunuz... Şehir bölge planlamacıları açısından büyük bir yüktür şehrin eski şekli şemaili kuşkusuz. Dar sokakları, ahşap ve cumbalı evleriyle Şile, ismindeki bu eski İstanbul sayfiyesinin, günümüzün modern donanımlı toplu konut algısıyla, çok da bağdaşmayacağını ben de biliyorum. Ne ki; pek çok müteahhidi ve torunu, asap bozucu bir şekilde zenginleşme rüyasından kaldıran bu talihe, itiraf ederim ki içten içe seviniyorum. Çünkü bu eski evler ve evlerin içinde birer "iyi saatte olsunlar" gibi dolaşan kadın hikayelerini, Şile'nin fısıldanmayı bekleyen sırları gibi görüyorum.

İstanbul'un sırrı Şile'siz, Şile'nin sırrıysa bu ahşap evleri ve kadınlanını

dinlenmeden gün yüzüne çıkamaz ki...

Şile iç içe geçmiş katmerli bir gül gibidir, her yaprağının altından başka bir sırlı yaprak daha çıkar. Sürprizlerle doludur Şile, matruşka bebekler gibi, açtıkça içinden bir başka allı pullu kız çıkarır...

Sözgelimi; bu yaşımda Şile'de mekân tutmuşluğunu yeni işittiğim Taha Toros, fotoğraf sanatçısı Mete Zaralıoğlu'nun keşfiyle bana eskide kalmış menekşe kokulu bir hikâyenin zarflarını açtırdı... Ülkemizin en geniş serbest arşivini ve gaynı resmi tarihini, vesikalarıyla birlikte tam yüz yıllık ömrüne eşlik eden süreçte adeta seli tutar gibi, tutmuş ve biriktirmiş Taha Toros'un Şile ormanları içinde saklı köşkü gibi mesela...

Şile, ya ormana veya denize açılan hemen her caddesinde olduğu kadar, halen Şile Bezi dokunan küçük ve dar ara sokaklarında, tahta pencerelerinden fesleğen ve begonyaların fışkırdığı kâgir evlerin toplaştığı çıkmaz sokaklarında bile, size anlatacağı yüzlerce öykünün zarfını açmanızı bekliyor... Bununla birlikte "zarf açma" konusunda post modern algıya tam anlamıyla teslim olmuş birisi de değilim. Elbette sizden saklayacaklarım da vardır ve olacaktır...

Şile Bilgisi: Renk ve Acı Üzerine....

"İnsan bedeni, dünyayı ikiye ayırır: Renk dünyası ve acı dünyası" derken Paul Valery, kuşkusuz acı çekmeyi, varoluşsal anlamda öğrenmenin, en radikal çeşitlerinden birisi olarak işaretliyordu. Renk, acı ve ölüm halen bize ev'in ve şehrin bilgisi olarak bakmaya devam ediyorlar.

Şile'yi, tensel bilgi kronololjim üzerinden anlatmaya başlarsam; her bebek gibi ben de annemden ve büyükannemin yüzünde kederli çizgilerle konturlanmış ev'den başlarım konuşmaya...

Şile'deki yaz evinde; ben, kız kardeşim Sertap ve kuzenlerim, hatta misafirliğe gelmiş çocuklar da, yüzme dönüşü, akşam üstlerinde, resimler çizerdik yaz günlerinde... Bu, öyle zannediyorum ki; annemin biz ufaklıkları susturabilmek, akşam yemeği hazırlığında koşuşturan kadınların ayakları altından çekebilmek için icat ettiği bir tür eğitsel kol çalışması gibiydi. Muntazaman resim defterlerimiz olurdu ve çizerdik.

Kuzenlerimizden erkek olanların resim defterine çizmeye başladığı ilk figür, her zaman bir gemi olurdu Şile'de...

Biz kızların kurşun kalemle ilk tanışıklığımızsa, her nedense hep bir ev çizmekle başlardı...

Şile'de gemi, maviye, denize... Evse yeşile, ağaca, bağa yaslanmıştır... Mavi ve Yeşil, billurdan bir ülkedir Şile... Ve kekik kokusu, tepeler boyunca şehre ismini veren mercanköşk çiçekleri, merzanguşlar...

Yüzmeyi yürümeyle aynı anda öğrenmiş balık burcundan çocuklanin, her yaz başı sevinçli kahkahalarıyla doldurduğu o ahşap evler... Çivileme atlardık kayalardan, dipten dalmaca yapardık, balıklama yüzerdik, kurbağalama, köpekleme, kelebek, yengeç burgusu, hepsi birer deniz dansı gibiydi biz çocuklar için...

Çoğu kez, Üsküdar'daki kuzenlerimiz bizden önce geçip gitmiş olurdu Şile'ye ve biz yanlarına vardığımızda, hayretle kirpiklerine kadar ağarmış olarak bulurduk onları. Çocuk saçları önce sararır Şile

yazlarında, sonra deniz tuzu, sam yeli, öğlen güneş çarpması derken, sararmaktan ağarmaya dönerlerdi kirpikler ve saçlar...

Şile'ye has bir tabirdir "lepiska saç" derler, sarı saça... Hatıralarım arasında gezinirken fark ediyorum; Şile'deki neredeyse tek siyah saçlı çocuk benmişim gibi geliyor. Şile halkı, beyazdan buğdaya giden yüzleri, kırmızı yanakları, sağlıklı görünüşleri, temiz tertemiz giysileri ile Ege kıyılarında rastlayabileceğiniz halklara benzerler...

Sanırım düşlerimdeki bu Şile yüzlülerin birbirine benzerliğinde, orman yeşilinin ve deniz mavisinin baskın benzeştirme gücü de hâkimdir...

Yeşil ve mavi renklerin, Şile'de yol açtıkları benzeşim ve imge yağmuruna tutulan pek çok ressam, yazar ve seyyah, yöreye has lens ve titreşim etkisinin yoğunluğundan söz eder.

Ağustos'ta Fener ve Fusa'dan çıplak gözle seyredilebilecek Samanyolu ve yıldız yağmurlarını görmeden, Şile'nin sanat ilhamina has bu doğurgan havasını tam anlamıyla hissedemezsiniz... Mehtapta çıkılacak tekne gezileri, kumsalda yapacağınız yakamoz yürüyüşleri, Şile'nin başlı başına bir şiir olduğunu fısıldayacaktır size...

İhtiyar Fenerin Kaf Dağı'na kadar uzanan ışıklı kolları, binbir gece masalları kadar uzun ve bitimsizdir. Şile'nin cırcır böcekleri bile ellerinde küçük mumlar, fenerler taşırlar.

Gecenin maliki ateş böcekleridir. Kekik ve mercanköşk ormanlarından yaktıkları minik fenerleriyle, birer keşiş, birer zakir edasıyla, eski Zebur sayfalarından kalma ilahilerini, devasa bir harmoniyle minildanırlar...

Ve acı...

Ne gündüz geceye kavuşur, ne gece yetişebilir gündüze...

Leyla ile Mecnun hikayesi gibidir Şile'de geceyle gündüzün hikayesi...

Hayal perdesi üzerinde iki Şile vardır sanki; gündüz gülen, gece ağlayan Şile...

Gündüzleri baygın bir rehaveti soluyan adalar, geceleyin uykularından kalkacak sihirli devler gibi yatarlar limanda. Eski prenslere mahpushanelik etmiş Ocaklı Ada'nın, iki gözü ve homurdanmaya hazır

ağzı peyda oluverir karanlık çöktükçe... "O kadar çok sustum ki hiç konuşmadım bunca yıldır" diye şikayet eder uykusundan uyanmak üzere olan Adalar...

Gidip de dönmeyen denizcilerin, sirenlerin davetiyle baştan çıkan tayfaların, vurgun yemiş dalgıçların, ermişlerin, azizlerin ruhları takılıdır Şile'nin adalarında...

Paskalya yortusuyla Berat Gecesi, Panayamu ile Meryem, geceyle gündüz gibi, aynı Şile Limanında, uzak denizlere yolcu edilmişleri bekler merakla, kalbi titreyerek...

Acı, hepimizi birlikte büyüten ilk ninnidir... Ve biz, bu ninniyle sever ve nefret ederiz birbirimizden...

Acı, bilgi ve renk arasında zorunlu bir bağlantı olduğunu düşünüyorum.

Varlığın ilk bilgisi, elbette bebek gözlerindeki anne siluetiyle bütünleşir şehir kronolojisinde. Renk sizi kucaklayan annenizin rengi, acıysa annenizden ayrılığınızdır hiç şüphesiz. Merkez Camisi'nden bir sabah ezanı sonrası Şile semalarına yükselen salada, Anneanemin isminin okunması, yedi yaşlarımın ölüm hakkındaki ilk acısı ve ilk bilinmezliğidir bu yüzden.

Sabahın rengi gri, mavisi kaçmış Şile'nin, yeşillerine perdeler inmiş, acının adı evsizliktir Şile'de. Madem annaneme "rahmetli" diyorlardı artık, (hiç sevemedim Allah affetsin bu sözü, hiç rahmetli diyemedim hiçbir sevdiğime bu yüzden) Şile'yi ilk kaybedişim ve ilk evsizliğim, o günlere denk gelir. Çünkü annanem Şile'deki evdi, yokluğuysa ilk evsizlik...

"Düşünülürse, insanın çektiği acıların sınırları yoktur. Şimdi denizin dibine dokundum, daha aşağı inemem artık." Böyle diyordu Katherine Mansfield. Halbuki her zaman daha derini ve daha da derini vardir hayat acılarının, hatta Bachmann'a göre, "hayat zaten bir incinmedir." Şu hatırlama işini kastediyorum. Bir şehri hatırlamayı yeniden, Şile'yi görünür ve görünmez tüm uzamlarıyla içten, dışa çıkartmak, sırlarını ele vermek gibidir, bu zorlu, size sürtünen, sizi inciten bir şeye dönüşür...

İçimde uysallıkla yaşayan Şile'yi size yazarken şimdi, dizginleyemediğim gözyaşlarımın nedeni başka ne olabilir?

Şile Ev İçleri

Şile'deki ahşap evin, ikinci katında yer alan yatak odalarında, tavanlara bakarken uyuyakalırdık ikindi sonralarında. Deniz dönüşlerinde, şimdilerde kalmadı, "ikindi uykusu”na yatırılırdı Şile'deki çocuklar...

Tolkien'in Yüzüklerin Efendisi'nden tanıdığımız ihtiyar ve saygıdeğer birer "ent" gibi, uyumadan evvel biz çocuklara anlattığı masallar o kahverengi tavanların... Budaklardan çıkan yollar, deve kervanları, filler, devler ve uykusuz cüceler, adeta uymamamız için bize yalvarırlardı.

Şile evlerine has, Şile Bezi'nden dikilmiş, üzeri ibrişim işli küçük keselerle evin tüm köşelerine konulmuş lavanta torbaları... Ve lavanta kokusuyla karışık, ahşap evlerin yüzeylerinde kim bilir kaç bin kere gelgit eylemiş, iş görmüş emektar tahta fırçalanı ve onların sert tellerinden Arap kızını sorduğumuz o her Şile evine yakışan arapsabunu kokusu, o taze temiz nefes....

Aslında masallar kokardı ev temizliği Şile'de.

Uyku odalarının ahşap tavanlarındaki perdahlar, Keloğlan'ın Kaf Dağı gibi açılır, Şile'den kadim düşmanımız Çin Ülkesi'ne, oradan Sinbad'ın okyanuslar üstünde yelken şişiren gemisine, Oliver Twist'e, Kibritçi Kız'a ve binbir gece sürecek nice çocuk masalına yollar çıkardı...

Annanemden Hz. Musa ile Hızır'ın kıssasını, masal niyetine dinlediğimizi hatırlıyorum. Ben onun sürekli Kur'an okuduğunu zannederdim küçükken, oysa geçen yıl duvar içlerine gömülü dolaplarını kanıştınırken bulmuştum Osmanlıca bir iki kitabını, fasiküllerini: Kamelyalı Kadın, Tahir ile Zühre, Osmanlıca Türk Yurdu Dergisi, Osmanlıca İlahiler Mecmuası...

Kim bilir bu eski Şile evinin bilmediğim daha kaç odası, vazgeçilmiş, örtülmüş, kapatılmış bir mesele gibi duran kaç gizli yüklüğü, hatta muhtemelen kapısı mühürlenmiş bir mahzeni, martılara miras birakılmış tavan arası gibi bir dolu bilinçaltı...

Her Şile evi, böylesi sırlar ve unutkanlıklar doludur...

Yine çocukluğumdan hatırladığım, dıştan bakıldığında pekala usturuplu bir dolap zannedilse de, mandalı çevrildiğinde içinden bir banyo çıkan, o gömme hamamlar... Biz çocukken bu hamam dolaplarının önündeki divanlarda yatmaya korkardık.

Büyük kuzen Reyhan ablam, bir defasında plajdaki Ayazma'dan yolunu şaşırıp da yüze yüze bizim evin hamamına kadar gelen bir Denizkızından bahsetmişti de nasıl da inanmıştık kız kardeşimle...

Bazı geceler o denizkızının duvarlar arkasında ağladığını duyarlarmiş sanki... Ben o lepiska saçlı ve belden aşağısı allı pullu balık olan kızın hala hamam dolaplarında ağlayarak yol aradığını adım gibi biliyorum...

Bir keresinde bir defter kağıdına kendimce bir kroki hazırlayarak, Çavuş Mahallesi'nden Ayazma'ya inen yolu çizip bırakmıştım hamam dolabına gizlice...

Bilmem buldu mu, okudu mu, gömme hamamdan yolunu çıkarıp Ayazma'ya oradan Kumbaba'ya geçti mi o küçük Deniz Kızı...

Şile'deki evlerde hamam dolaplarını andıran sürprizli duvar yüklükleri de çoktur. Yorgan, battaniye ve pikelerin üst üste lavanta kokulanı, çörek otları arasında istiflenişi... Bir misafir gelse de kollarımı açıp Zeynep Hanım'ın iftiharı gibi yayılsam döşeklere diye bekleyen bembeyaz çarşaflar, yastıklar... Oh, mis gibi....

Beyaz badanalı duvarları, muşamba örtü yayılmış ahşap tabanlanyla Şile odaları... Her odada çeyiz sandığı, iş sandığı, yazlık, kışlık sandığı gibi, mutlaka özel bir simgesi olan sandıkların birde cinslerine göre tanımlanışları olanra çifte bir anlam Yükler. Tahta Kale, Cevizli, Findik Kabuğu, Maun, Gül Dalı, Arap Bacı...

Sadece yatak yorgan için değildi Şile'deki gömme dolaplar. Dayım Burhan Kaptan'ın Teknik Üniversite'deki imtihanlarına çalışırken üst üste devirdiği Nevügasyonlar, rüzgâr haritaları, gemi inşaat krokileri, Almanca, İngilizce gemi makineleriyle ilgili yüzlerce kitap, kuzenlerimizin okuduğu Biyoloji, Matematik fasikülleri, eski pikaplar, long playler, boyu kız kardeşimle bir olan o İspanyol bebek, denizden çıkardığımız şeytan minareleri, deniz yıldızları, yengeçler, sheller, annanemin gözlükleri, nasıl gelmişse annemin gelinlik pabuçları, yelpazesi, dayımın ve babamın Amerika'dan, Mısır'dan, Norveç'ten, tüm dünya limanlarından annaneme yazıp gönderdiği kartpostallar, mektuplar, eskiden pek müptelası olduğumuz pul koleksiyonlarımız,

dürbünler, dolmakalemler... Bunlar da Şile'deki evin duvarlarına yapılı gömme dolaplarında bizi beklerdi...

Annem kızsa da, bahçe duvarlarına ve evin ahşap iç merdivenlerine, trabzanlara, pencere denizliklerine ve merdiven altını saklayan duvarlara da yazı yazıp resim çizmeyi çok severdik...

Denizci olan babamla dayımın, ahşap evin hemen hayat girişindeki uzun aynanın yanına asılmış kaptan şapkalarıysa, bizlerin kaderini usul usul çizen diğer eşyalardandı. Bense o eşyalardan hep dürbünleri önce tutmuşumdur, uzakları yakın eden sihirli lensleri, bazen tersinden baktığınızda yakın içindeki uzak bilgisi, zamanla oynadığım ilk oyunlar, hep o Şile evinin çocukluk nefeslerinde gizlidir...

Gemi resimleri çizen erkek çocukları haklı çıkıp, büyüklerini takip ederek denizci oldular. Tıpkı çizdikleri ilk Şile resimlerindeki gibi, bir farkla ki eskiler gibi kaptan değil, armatör, işletmeci, broker, finans uzmanı gibi işlere dağıldılar. Sanırım ısrarla duvarlara yazı yazan bir ben kaldım...

Şile evlerinin iki kanatla dışa doğru açılan ahşap kapılarını, Saray Bosna'da da görünce çok şaşırmıştım. Bakır tutamakları olan bu kapıların üzerinde yine madeni halkalar olurdu, vurdun mu "tak tak "diye öterdi. Ve hatırlıyorum annanem, kapı vuruşlarından gelenin kim olduğunu tanırdı... Şile'nin kalbi çift kanatlı bu ahşap kapılarda atardı.

Biz çocukken yaz tatilinde evi doldurduğumuzdan olsa gerek, kapının arkasındaki demirden dayağı indirir, sabahtan akşama kadar açık tutardı annanem. Şile halkının birbirine duyduğu güven ve misafirperverlik şaşırtıcıydı, kapılar kilitlenmez hatta ön yüzlerindeki bir delikten sarkan iple, çekildikleri zaman, gıcırtıyla açılıverirlerdi, bazen biz dışandayken içeri girmiş oturmakta olan konuklarımızla karşılaşırdık da "aa" demezdik, misafir şaşırtmaz, korkutmazdı Şile'de hiç kimseyi...

Şile evlerinin kapı önlerinde muhakkak taşlık denen oturma setleri olurdu. Birer masa ve onu çevreleyen sandalyeler konulabileceği gibi, çoğu kez sedir şeklinde taştan dökülmüş bu oturak yerlerine minderler dizilirdi. Sadece bahçelerde oturulmazdı, kapı önlerinde hele ki kadınların daha çok sevdiği bir tür dinlence ve dedikodu mahalli gibiydi bu taşlıklar...

İki kanatlı kapılarını açınca bu evlerin, Şile'de "hayat" başlardı.

Ağaç ve kâgir evlerin taştan dizayn edilmiş girişlerindeki bu hayat'larını geniş bir antre olarak hayal edebilirsiniz.

Muhakkak duvarlarında aynaları olan, birkaç koltuk ama ne olursa olsun ağaç sandalyeleriyle ferah bir ilk nefes alış, "buyurunuz hoş geldiniz" işini gören konuksever bir açılımdır bu mimari başlangıç...

Hayat'ların olmazsa olmazı olan bu sandalyeler, usta işidir, her birinin ağacı başka başkadır, bazıları tek bir çivi vurulmadan iç içe geçirilmiştir, tam bir sanat ürünüdür. Ve Şile'de asla kuru kuruya oturtulmaz hiçbir konuk sandalyeye. Oturak ya da makat denen oturma minderi, yol yorgunlarının ilk ikramı gibidir. Bu seyyar yastıklar, merdivenlerde oturmayı çok seven biz çocuklar için de bir tür yağma, kapışma konusudur. Bazen oyunlarımızda gemi olur, bazen uçan halı, bazen araba, en çok da gece yıldızlar seyredilirken üzerinde kedicikle beraber uyuna kalınan...

Şile Kız istemeler, söz kesmeler burada başlar, nişan yüzükleri, söz bohçaları, nişan sinileri hep buradan gelir geçer... Ocak, Şile evlerinde işte buradan tüter... evlerinde hayat, hayat'ta döner kök salar...

Hemen sağ veya sol yanında; içinde yemek de yenen bir oturma odası olur bu hayatlanın... Gömme dolabından ya hamam çıkar ya mutfak, ocak, şömine... Kutu gibi muntazam bir oda, birkaç duvar dolabını açtığınızda, banyosu ve mutfağıyla bir evin göreceği işi görür size... Safranbolu'da da benzeri bir sivil mimariyi görünce, mimar arkadaşlanma sormuştum bunun sırrını. Mimariyle ilgili olmasa da sosyolojik bir cevap almıştım. Eskiden geniş aile adeti gereği evlenen kardeşler de aynı evde oturduklarından hemen her oda, bir ailenin tek başına yaşayabileceği bir evin benzeri olarak dizayn edilirmiş...

Hayat'ın ve oturma odasının gerisinde, banyo, kiler, mutfak gibi kullanılan geniş bir arkalık olur Şile evlerinde...

Merdivenlerle üst kata çıkılır.

Üst kat, genelde günlük, misafirlerin çıkmadığı, ancak yatma zamanlarında varılan sırdaş bir makamdır.

Alt katta otururken üstte yürüyenlerin kim olduğunu, her adım atışlarında çıkan gıcırtıdan anlayabilmeniz için en az bir gece ve bir sabah yatmış olmanız gerekir Şile evlerinde...

Annem annanemden duymuş: Şile evleri içlerinde gezinen olduğu sürece bin yaşına kadar yaşarmış.

Zira her adım atışta ahşap duvarlar sağlamca birbirine girer, tahtalar birbirine iyice kenetlenir ve evin ilikleri yerli yerine yerleşirmiş...

Torunların ve evlatların terk ettiği evler, kendi kendilerine küser, ahşap tahtalar birbirine tutunmaktan vazgeçer, kâgir iskeleti evin, ayakta durmaktan bezermiş. Nitekim doğrudur bu halk inancı, kapısı kilitlenmiş ve ışığı söndürülmüş bu ahşap evler, hızla yaşlanır, yamulur, önce damı çöker, en son pencere pervazlarına kadar kaykılır, koparmış üzüntüden. Buna ben de şahidim...

Ve ışığın yanması...

Şile'de bir evde ışığın yanıyor oluşu, canlılığa, varoluşa işaret sayılir. Hatta bir ölüm, taziye olduğunda, ölen kişinin evinin ışığı tam yedi gün yedi gece hiç söndürülmeden yakılır. Annanemin zamanında kandiller ve ocaklar kullanılırmış aydınlanma için. 1942 doğumlu annem Refika Hanım, Şile'nin elektrikli günlerinin çocuğudur, ama biz yine de ucuyla bucağıyla hiç olmazsa yetmiş sekizlerde yaşadığımız o uzun "cereyanlar gitti" günlerinden de aşinayız ışık meselesine...

Mum...

Elektrikler kesilse bile sizi orta yerde bırakmayan kadim bir dost gibidir. Mum, Şile'nin bahtı gibidir aslında. Ananemin yaz gecelerinde Büyük Ayı Yıldız Takımı'na bakarak anlattığı fener masalında olduğu gibi; yaşlı bir Fener ustası varmış, yıldızlar onu beklermiş geceleri doğmak için, her gece küçük bir mum yapar, sonra da Fener'in 999 merdivenini ağır ağır çıkarak, en üstteki camekana varırmış. Mumunu yakip pırlantadan bir fanusun içine yerleştirince, fanusu çevreleyen aynalarda mumun 999 kere aksedişi zuhur eder ve yollarını yitirmekten korkan nice kaptan ve tayfalara ışık olurmuş... "Mum dediğimize bakma, Şile Feneri iki doğuyu ve iki batıyı aydınlatır o küçücük mumuyla, Zükarneyn'in çift boynuzlu başlığı gibidir kolları, seversen işte böyle sev, mum gibi eri, eri de el âleme işık olsun eriyişin..."

Bu yüzden Şile'deki her evde, mum, mumdanlık, şamdan, fitilli gaz yağı lambası sanki hayatın bir parçasıymış gibiydi...

Şile'de Hıdrellez

Geçen gece dayım Burhan Kaptan'la konuştuk Şile'deki evin bahçesinde.

1948'de aldığı balıkçı ruhsatnamesinden söz etti dayım. Şile Kaymakamlığı, balıkçıları, tekne reislerini ve tayfaları düzenli tutulan bu kayıtlar üzerinden takip edermiş. Dayımın daha sonra Teknik Üniversite'den alacağı gemi makinisti diplomasına kadar çizilecek denizli kaderi, aslında çok daha erken yaşlarda başlamış. 1940'larda şimdiki limanın başlangıç kısmındaki bar ve kafelerin dizili olduğu sığ kıyılıklarda, büyük bir iskele ve Tuzhane varmış. Kalyon ve teknelerle İstanbul'dan taşınan tuzları, bellerine kadar suya giren tayfalar ve tayfa çıraklan, Tuzhane'ye taşırmış. Şile'nin ve Kandıra'nın köylerinden at arabalarıyla gelen köylüler tuzlarını buradan yükler, sonra da kafileler halinde geçer giderlermiş. Tuz kervanlarının limanın ardından bir balinayı andıran o dik yokuşları mihnet ve zahmetle tırmandıktan sonra Şile tepelerindeki Değirmen bölgesine uğrayıp, ayran içerek nefeslendiklerini, sonra da at ve öküz arabalarının çangırdayan katarlarıyla yollarına revan olduklarını hiç görmesem de hayal edebiliyorum...

Değirmen...

Şile'nin başından zaten hiç eksik olmayan kavak yelleri, ikiz tepelerin başına doğru çıkıldığında tatlı şirin kavak yeli olmaktan çıkıp, birer arslan pençesine dönüşür... Dereler boyunda ılgıt ılgıt esen serinlikler, tepeyi tırmanır tırmanmaz aniden çocukluktan çıkıp delikanlılığa erişmiş pazulu birer delibozuk oğlan kılığına bürünür...

Kendisi bir tüccar, iş kadını olduğu halde bağları çok seven annanemin, arka arkaya konumlanmış alt ve üst bağlarından hemen sonra karşınıza çıkacak bu değirmenin yerinde, yeller esiyor bugün...

Bağlardaki sarı ve pembe şerbet erikleri, mor ve buğulu mürdümler, yazdan güze kadar balından patlayıp ağzı açılıveren kara ve ak incirler, her dalında hediye kutusu gibi meyve vermiş pıtraklı fındıklar, çiçeklerini çok sevdiğimiz sihirli bal kabaklarını da artık bulabilmenin pek imkânı yok...

Sanki eski rüzgârlar eski bağları da bir nefeste yutup sırra kadem

basmış gibi. Annanemin bin bir emekle gözü gibi baktığı yukarı Bağ'dan ve Değirmen mevkiinden izlendiğinde, deniz ayaklarınızın altina serilir, Ocaklı Ada, Güvercin Adası, Kızlar Hamamı taa Kadı Burnu sırtlarına kadar bir akvaryum gibi önünüzde kıpırdar...

Değirmen, Şile'nin bakı'sıdır, balkonudur....

Şile'nin eski günlerinde çift toplumlu yaşamın sürdüğü zamanlarda da hem Rumlar, hem de Türkler tarafından şehrin en önemli hayat damarlarından biriymiş değirmen. Rumlar, ağırlıklı olarak balıkçılık ve denizcilikle uğraşırken, Şile Türkleri daha çok bağ bahçe, bostan, tarım ve ticaretle uğraşırmış...

Annanem, Şile'de birden fazla değirmen olduğunu bazılarını Türklerin bazılarını Rumların çalıştırdığını anlatırdı... Ben 1970-73'lerdeki çocukluk hatıralarıma yaslanarak Değirmeni hayal meyal çıkarıyorum desem de edebi muhayyilem yüzünden bir masal mekanına da dönüşmüş olabilir. Nitekim bazen annem "hatırlıyorum" dediklerime hayret edip; "bunu çocukluğunda annanemden işitmiş üstüne de bir ikindi uykusu çektikten sonra sahiplenmişsindir" diyor gülerek...

Evet hatırlıyorum, dört yaşlarımdaydım, fil kulağını andıran yelken bezlerinin bir kısmının yırtık pırtık olduğunu, çevresinde bir sürü iri beyaz kıvrık kuyruklu köpeğin koştuğu, sahiplerinin konuksever ve ikram düşkünü olduğunu bize takdim edilen kekik otları, kabaklar, incirler ve sütlerden yola çıkarak çocuk zihnimde bile olsa gayet net hatırladığım o değirmen, bir Şile masalıydı benim için... Bir kere çok uzak ve dik bir yokuş gibi gelirdi o beş yüz metreye yakın menzil... Sonra devasa görüntüsüyle sanki başka bir ülke, masallardaki devlere ait bir tür yelpaze gibi gelirdi o gotik görüntüsüyle değirmen...

Şile'ye İzmit'ten gelin gelmiş Yengem Neriman Hanım, hidrellez günü gelinlerle genç kızların toplanarak, değirmene kadar çiçek toplaya toplaya çıktıklarını, değirmen sahiplerinin gelen kadınlar taifesini büyük hazırlıklarla bir gün evvelinden beklediklerini, yeni kaynatılmış sütlerden ikram ettiklerini, hodan dolması ve kaymaklı börek yediklerini, bu kadın pikniğine katılmanın Şile'ye has bir Hıdrellez geleneği olduğunu anlattı.

Annem Refika Hanım ise, altı yedi yaşlarındayken, Şileli kadın ve kızlar tarafından "Hıdrellez Gelini" olarak süslendiğinden bahsetti...

Hıdrellez gününde, buluğa ermemiş ve bir evin bir kızı olanlar arasından seçilirmiş "Hıdrellez Gelini." Sonra da tüllerle, allı pullu

giysilerle, başa oturtulan çiçeklerden örülü bir taçla, yüzüne allık sürülerek, başından aşağı gülsuyu dökülerek hazırlanırmış minyatür gelin. Yanında genç kız alayıyla ellerinde büyük bir çömlekle kapı kapı gezer, her evden her kadından birer parça “nişan” alırlarmış. “Nişan” ya bir yüzük, ya bir düğme, ya bir toka olurmuş, herkes bilirmiş hangi nişanın kendisine ait olduğunu.

Her kapıdan neşeyle kahkahayla toplanan leblebi, üzüm, fındık gibi çerezler, heybelere, çantalara doldurulurmuş. Sonra da ya gül ağacının dibine veya incir ağacının altına, salavatlarla gömülürmüş bu “nişan çömleği."

Hıdrellez gecesi harman meydanlarında ateşler yakılır, üstlerinden atlanırmış. Ertesi sabah kuşluk vakti geldiğindeyse, “hidrellez gelini" yine allanır pullanır gül ağacının dibine hazırlanmış aslen bir tabure olan "taht"a oturtulurmuş.

Sonra da buluğa ermemiş bir evin bir kızı, ellerini "nişan çömleğine" sokar, "nişan"lardan bir "nişan" seçermiş... Hıdrellez taifesinden, orta yaşlı gelinlerden birisi de, mani demetinden niyetine hangi mani çıkarsa onu okurmuş... Çekilen bir nişan'a karşı okunan bir mani.... Çömlekten çıkan yüzük, toka ya da düğme gibi nesnelerden herkes, hangi maninin kime çıktığını anlarmış...

"Kızılcıklar oldu mu
Selelere doldu mu
Yolladığım mektuplar
Gün görmeden soldu mu?"

"Askerdeki yarimi"
Yol verin yolculayın emirler
Sandıktaki entarimi
Bohçalara dizin kardeşler”i

"Ağva'nın kayaları
Üzüm vermez bağları
Üzüm verse bağları
Evlenir oğlanları

"Bahçelerde börülce
Oynar gelin görümce
Oynasınlar bakalım
Bir araya gelince"

Gibi çoğunluğu aşk ve hasret içerikli maniler.

Gülüşmeler, laf çarpmalar, kıskançlıklar, fısırtılar; "Aa bak gördün mü"ler arasında her maniden sonra bir türkü okunur, karşılıma oyunlanı oynanır, ardından da fırınlarda imece usulüyle pişirilmiş kaymaklı üzerlikli börekler, hodan dolmaları, zerdeler afiyetle yenir, yeni gelecek yılın hayır ve bereketler getirmesine dair dualar edilirmiş...

Hıdrellez, Hz. Hızır ile Hz. İlyas Peygamber'in buluşma günü kutlaması gibidir Şilelilerce.

Eski takvime göre "mart dokuzu" denen günde, kış burcundan bahara geçilen astronomi evinde, ilk baharın uyanışı ve yazın ilk zillerinin çalınışı gibi kutsanırdı bu bereket günü...

Hz. Hızır, Kuran'a göre bilgi ve hikmetin sahibi, zaman yolculuğu yapan bir Allah dostudur. Kadere dair sırları bildiğine, yoksulu, yetimi, mazlumu kayırdığına inanılır.

Annanem, Hızır'ın zaman zaman ak sakallı ihtiyar dede kılığında, insanları denemek için kapıları çaldığını söylerdi.

Bir keresinde Şile'nin bir köyüne varmış, işin gücün çok olduğu bir zamanmış, tek tek kapıları çalarak bir dilim ekmek istemiş de kimsecikler yüz vermemiş, Hızır olduğunu bilemedikleri bu ihtiyarı kapılarından kovuvermiş her biri... Köyün tepelerinden birinde dul ve ihtiyar beli bükük, iki büklüm kimsesiz bir nine yaşarmış. Hızır, ak sakalini tuta tuta onun yanına varmış, değneğine dayanmış, yaşlı kadının gözlerinin taa içine bakmış. Kadıncağız daha o bir şey söylemeden hemen eve koşarak, bir dilim ekmekle bir tas ayranla çıkmış Hızır'ın huzuruna... Hızır, ekmeği ayranı kabul etmiş, nineye dualar etmiş. Sonra da ayağa kalkarak köye doğru dönmüş ve içten bir "ahh" çekmiş. Bu öyle bir "ahh" imiş ki... Birden rüzgâr çıkmış, fırtınaya dönüşmüş, deniz kabarmış, kızgınlıkla homurdanmaya başlamış, dağ gibi kabararak Hızır'a bir dilim ekmeği bile çok gören köyü bir lokmada yutuvermiş... Deniz, taa ihtiyar ninenin kulübesinin olduğu tepeye kadar çıkıvermiş...

Çocukken binlercesini dinlediğimiz bu tür Hızır menkıbeleri, bölgeye has kült inançlar hakkında bilgi verdiği gibi Şile insanının konukseverliğinin yaslandığı bilinçaltı hakkında ipuçlarını içermesi bakımından da anlamlıdır. Şile'deki "tannı misafiri" bilgisinin kökünde bu tür inançlar yatar...

Şile'de erkek çocuklarına sıkça konulan Hızır, İlyas, Yunus, İshak, İbrahim gibi isimler de rastgele konmuş adlar değildir. Hatta çocukluğumda pek çok balıkçı teknesinin üzerinde ya Yunus ya Hızır yazardı da, Yunus ve Hızır kelimelerinin sandal ve tekne demek olduğunu zannederdim.

Şile'de Hz. Hızır'ın balıkçıları koruduğuna, gözettiğine dair inanç çok yaygındır. Kocalarını açık denize yola çıkarırken nice gelin, önce Allah'a ardından Hızır Aleyhüselam'ın himmetine emanet eder sevdiğini...

Çocukken Hz. Hızır'ın Ocaklı Ada'nın arkasındaki denizlerde yürüdüğünü aktaran masallar da işitmişim...

Bir de deniz kızları vardı sıkça sözü edilen... Çok güzel sesleri varmış, çok güzel şarkılar söyler, dinleyenleri kendilerinden geçirirler, yapacakları işleri unutturup, rotalarını kaybettirirlermiş... Bazı Bazı genç balıkçıları kendine aşık edip, onları açıklara daha açıklara çekerlermiş... Balıkçı, denizde büyük av var zannederek, denizkızının suyun üstünde bir görünüp bir kaybolan allı pullu kuyruğuna baka baka onu takip edermiş de yolunu yitirip bir daha geri dönmezmiş.

Dünyalar güzel bu denizkızları kim bilir kaç balıkçıyı denizler ülkesine kaçırmış kim bilir kaç gelini de gözü yaşlı bırakmıştır Şile'de...

Şile'de "gelin olmak" da büyük bir talihtir.

Annanemin gençliğinde, Paşaköy'den getirilen bir gelinin hatırası da bu talihlerden... Hayatında ilk kez gördüğü denize bakıp da, duvağının altından; "Vah anam biçersin biçersin de gene tükenmez, ne de büyük bir keten tarlası" demiş gelinceğiz... Garip kızcağız, o güne kadar tek bildiği iş olan keten tarlası biçme yazgısının, daha da artarak devam edeceğinden korkmuş, keten çiçeği de mavidir ya, denizi ilk kez gördüğünde bizim gelincik sanmış ki; uçsuz bucaksız bir tarlaya gelmiştir, vah ki vah, biç biç bitmez, yandı gülüm keten helva demiş içinden...

Oysa ki Şile'de keten biçilmez, ama denizdir belki biçilen. Hele ki balıkçı-denizci bir aileye gelin gitmişsiniz... Kısa zamanda sandal kullanmayı, kürek çekmeyi, balık ağı toplayıp, tamir etmeyi, balık ayıklayıp tuzlamayı, öğrenirsiniz...

Kadınları da denizcidir Şile'nin...

Bu yüzden Şile kadınları, denizcilerin piri olan Üsküdar'daki Aziz Mahmut Hüdayi'yi ve Tekkesi'ni pek saygıdeğer bulurlar. Üsküdar'a indiklerinde Doğancılar Yokuşunun başındaki türbeyi ziyaret etmeden, denizci kocalarını, oğullarını bu büyük pire emanet etmeden, makamında iki rekat namaz kılıp, himmet istemeden dönmezler...

Şile'li meşhur sanatçı İsmet Ay'dan dinlemiştim, denizin çok olduğu günlerde ("deniz var" veya "deniz çıktı" der Şileliler fırtınalı günlerdeki deniz hallerini anlatmak için) Ağlayan Kaya'nın sırtında, geceye kadar ağlayarak beklermiş siyah yöresel urbalarını giyinmiş kadınlar.

Ellerindeki fenerlerle ağlayarak bozarmış ufuklara bakar, kocalarının, oğullarının sağ salim dönebilmesi için dualar ederlermiş. Annanemden işittiğime göre, fırtına çıktığında Rum ya da Türk olduğuna bakılmaksızın denizdeki teknelerin sağ salim dönebilmesi için dualar edilirmiş, kazazedelere herkes yardım etmek için seferber olur, kocalarını ve oğullarını beklerken Rum ve Türk kadınlar kimi Aziz Panayamu'ya (Azize Meryem) kimi Hz. Yunus'un şefaatine sığınır, bir ağızdan yakanışlar göklere çıkarmış... Şile'de sefere çıkan denizcilere anneleri ya da eşleri, üzerinde Ayetel Kürsi yazan kağıtlar takar. Bu adeti halen devam ettiriyorum, gerçi deniz bitti çekildi benim hayatımdan ama yola çıkan oğullarımı, önce Allah'a ardından Yunus, Hızır, Hüdayi gibi bir dolu aziz isimlerin himmetlerine emanet ediyorum...

Şile'li kadınlar, her daim veda kaderi üzerinde titrer dururlar... Deniz, bize dünyanın, gelimli ve gidimli, eğreti bir bekleyiş olduğunu anlatır her dalga vuruşunda işte geldi deriz, ve her dalga uzaklaşırken bir halı gibi iç içe kıvrılarak, "işte gidiyor" deriz. Garip bir hüzündür bu Şile'li olmaya has... Gelinir ve gidilir. Gelirler ve giderler. Şile Denizi bize bunu öğretmiştir; her merhabanın ardından bir elveda gelir...

Ama hep böyle gitmez deniz yazgısı Şile'nin ve Şile kadınlarının. Çoğu kez Şile'ye has tabirle "karınca inse, su içer" misali uysal olur Şile kıyıları...

İşte o zaman bayramıdır Şile'nin.

Kadınlar, köylerdeki tahta çıkrıklı tezgahlarda dokunarak Şile'ye getirilmiş bezleri "çırpmak" için Ayazma'ya, Kızlar Hamamı'na inerlermiş...

Şile Bezi'nin, dokunduğunuzda kumsalı andıran, dünyanın hiçbir

yerinde bulamayacağınız o kendine has dokusundaki sır, bezlerin denizde yıkanıp, sonra da kumsallar boyunca güneşlenmeye yatırılmasıyla ilgilidir. Önce tuzlu su. Ardından kumsal ve güneş. Yanar yanar da kendine has rengine ulaşırmış bezler. Kurur, güçlenir, ha desen cana gelecek ayağa kalkacak hale gelirmiş... Halen Kabakoz ve Akçakese köylerinde rastlayabileceğiniz taka tuka sesleri çıkararak işleyen eski bez tezgahları, Şile Bezi'nin doğduğu mekanlardır. Bezin dokumasında kullanılacak ipliklerin tek tek sayılarak dizilmesine "bez çözmek", dokunduktan sonra Şile'de denizde yıkanmasınnaysa "bez çırpmak" denirmiş...

Bez çırpmak!

Çocuklar ve gelinler için deniz pikniği. Talihli Gelinler demiştik ya Şile'dekiler için... Uzun uzun sarışın kumsallarında Şile'nin; sadece denize girmek, güneş yağı sürünerek sere serpe güneşlenmek talihini süren diğer turist kadınlarla kıyaslandığında, elbette farklı bir öykü, farkli bir hayat memat meselesidir bu. "Ambre Soler" derdik küçükken, o nefis ananas-hindistan cevizi aromatik kokusuyla, kadınları anında yerli ve turist olmak üzere ikiye ayıran kategorik kokuya. Evet, talih... Şileli kadınların konuğu çok olur, yatılısı, gündüzlüsü, hafta sonu gelenleri ve yaz tatili için koşup gelenleriyle, Şile, İstanbul'un balkonu, misafir odası gibidir.. İstanbul'dan kaçanlar, soluğu Şile'de alırlar...

Henüz Bodrum ve Marmaris'in keşfedilmediği günlerde, artistlerin, ressamların, diplomatların, İstanbul'da kalbur üstü ne kadar insan varsa tüm seçkinlerin, vazgeçilmez sayfiyesiydi Şile... Üstelik Değirmen Otel'den, Mehtap Pansiyon'dan başkaca bir oteli de olmadığından, Şile'de evlerde kalma adeti halen sürmektedir.

Annem Refika Hanım'ın anlattığına göre, 50'li 60'lı yıllarda Zeki Müren, onların mahallesindeki bir evde kalırmış... Eşref Kolçak, Ayhan Işık, Belgin Doruk, yaz akşamlarında henüz Liman'ın inşa edilmediği günlerde, sokaklarda gezintiye çıkar, sonra sahile inerlermiş. Halk da onları takip ede ede, gitarlar çalarak, şarkılar söyleyerek ay ışığında kumlara yayılır, ateşler yakar, çevresinde mehtaba nazır şarkılar okurlarmış...

2010 Mart ayında, Avrupa Birliği Delegasyonundaki kalabalık kadınlar topluluğuyla Brüksel'e gittiğimizde Ajda Pekkan'la tanışma fırsatim oldu. Süperstar'a vakti zamanında Dedemlerin Şile'deki evlerinde bir film çektiklerini, annemle plak dinlediklerini söyleyince biraz tedirgin oldu, yaptığım gafı sonradan farkettim, kendisine annemle akransınız demek gibi münasebetsiz bir laf etmiştim... Ajda Pekkan o zamanlar

Fecri Ebcioğlu'nun başlattığı "Türkçe Sözlü Hafif Müzik" fırtınasını Şile caddelerinde de estiriyormuş. "Tombe la nej", "Her yerde kar var, Kalbim senin bu gece" diye başlayan muhteşem akort... 50'lerde Dario Moreno'nun Şile caddelerinde çok sükse yapan o kırık Türkçeli yanik sesi, dayım ve annemin kalbine işlemiş gibidir... Aynı günlerde Şile gençleri, Fransızca şarkılara hayranmış. İstanbul'dan gelen yazlıkçılar ısrarla Beatles dinlerken, Şile gençleri Elvis Presley ille de elektiriğe tutulmuş gibi titreyen Elvis derlermiş... Batı Yakası Müzikali de Şile gençliğinin ses arkeolojisinde önemli bir dönüm noktasıdır, o güne kadar avukat, asker ya da doktor olmasına alışılan gençleri Şile'nin, konservatuvara gideceğim diye tutturmaya başlayınca, pek çok evde cihan harplerini andıran kamplaşmalar peyda olmuş, yeni tür müziğin gençler üzerindeki olumsuz etkisi ilk kez yüksek sesle konuşulmaya başlamıştır: "Üsküdar'daki Musiki Cemiyeti neyinize yetmiyor?"

Aynı günlerde Şile Halkevi'nde düzenli caz saatleri tertip edilmektedir oysa, Şile Caz Vokal Gurubu ilçenin batı müziğine olan tutkusunu gençlerle birlikte hızla bayraklaştırmakta, yine Halkevi bünyesinde kurulmuş tiyatro gurubu İstanbul piyeslerini aynı zamanlama içinde sergilemektedir...

Annanemin, yaz öğleden sonralarında, Şile'deki evin serin ve loş antresinde, aynanın önündeki ahşap iskemleye oturmuş hali...

Kasnak üzerinde rengarenk ibrişimleriyle, Şile'ya has "hesap işi" denen örneklere, hapishane penceresiyle, kar topuyla, yeminlisiyle, ciğerdeldisiyle, onları tel tel işlerken dalıp gittiği derinleri hep merak etmişimdir. İnce sesiyle kederli mırıltılar halinde kendi kendine söylediği "kirpiklerinin gölgesi güllerle bezenmiş" şarkısı mesela. Annanemi, on dördündeyken Üsküdar Doğancılar'daki bir ahbaplarına misafirliğe göndermişler, İstanbul'un işgal edildiği günlere denk gelen o vakitlerde, hemen geriye dönememiş, epeyce uzamış misafirliği... Misafir gittiği konağın kızı, musiki üstatlarından kanun ve şan dersleri alırmış. Annanem de o işgal günlerinde, pek de sokağa çıkılmayan o vakitlerde, ev sahibesinden öğrenebildiğince usul ve makam talimlerine nail olmuş... Sonra bilvesile Şile'ye intikal etmiş, konuk olduğu Paşazade konağındaki kıza ne oldu, nereye gitti, meçhul, ama ondan öğrenilmiş İstanbul Şarkıları, Şile'nin rıhtımlarında, bağlarında, değirmen yellerinde annanemce hep mırıldanılmış, hiç vazgeçilmemiş notalardır... "Ada Sahillerinde Bekliyorum" şarkısını ne zaman duysam, sanki annanem Ocaklı Ada'ya çıkmış da beni bekliyor, bana mendil sallıyormuş gibi gelir. annanemin, ve diğer Şile kadınları olarak annemin teyze ve halalarının da böyle bir adeti vardı; balkondan ya da pencereden küçüklere mi seslenecekler, yolu çok

gözlenen bir misafir mi geliyor, hemen ellerine geçen eşarp, mendil, tülbent ne varsa, sallarlardı...

Bir keresinde Şile'de yazın misafir ettiği bir ahbabına kışlık misafirliğe gitmiş annanem, yalının denize sıfır penceresinden Boğaz'ı seyrederken bir de ne görsün? Dayımın makinist olduğu gemi geçmiyor mu? Hemen yatağından doğrulmuş, çarşafı kaptığı gibi yalının penceresinden sallamaya başlamış... Güvertedekiler dürbünle bakınca; "bu olsa olsa Burhan Kaptanın annesidir" demişler, haber vermişler... Sonra dayım yalıda misafir olan anneciğini almış, Şile'ye getirmiş...

Frankfurt Kitap Fuarı'nda bir asma kat aşağıda eski bir lise arkadaşımı fark ettiğimde heyecandan atkımı da sallayınca, Almanya'daki Türk göçmenler hakkında inceleme yaptığını öğrendiğim bir hanım, "Şile'li misiniz?" diye sormuştu da çok şaşırmıştım. "Sicilya, Atina, Hersek ve Şile" dedi... "Sesiyle çağırmaz sadece, bez sallar, mendil sallar." Genetik, garip bir şey... İçinizde kendi kendini sarıp boşaltan sarıp boşaltan bir makara...

Şile'de şarkılar, hep sevgiliyi ve sevgiyi söyler. Kavuşulmadık nişanlıyı, gizli sevdayı, veda edilmiş eşi, askerdeki oğlu, gurbetteki kardeşi, toprağa verilmiş anneyi, yolcu edilmiş babayı, muhabbet bağına girilen şirin yüzlü sevgiliyi, evi, yurdu...

Şile'deki son gramofon, eşi çarşıdaki kahvehaneyi işleten, annemin teyzesine aittir. Ben yetişemedim ama pirinçten dev bir manolyayı andıran görüntüsünü annemden masalmış gibi dinledim. Şile'de kahvehanecilik, Rumlarla birlikte yaşanılan günlerden beri hep Türklerin sanatı olmuştur. Mangal ateşinde sabırla köpürtülen kahveler, İstanbul işi beyaz porselen fincanlarda çevik hareketlerle taşınırken, "çek bir yandan çarklı" nidaları tavla seslerine karışırsa, kahvehaneler balıkçılanın kışlık sığınağıdır desek çok mu olur? Şile'de "yandan çarklı kahve" şekersiz olarak pişirilen, yanına tek ya da yarım şeker veya güllü lokum konularak servis edilen bir ikramdır. Konuk, şekeri ağzına alır, yavaş yavaş yudumladığı kahvesi, ağızdaki şekerle ağır ağır tatlanır. Benzerini Saray Bosna Başçarşı'daki Moriça Han'da da içtiğim bu yandan çarkli kahve adeti öyle zannediyorum ki Rumeliye ait bir zevkin bir devamıdır...

Şile'deki kahvehaneler, aynı zamanda birer müzikhol işlevi de görmüştür. Zeki Müren başta olmak üzere pek çok ses sanatçısı Şile kahvehanelerinde konserler vermiş, gramofon ve sonraları gelen pikap-plak modasında da müzik, hep Şile caddelerinin ayrılmaz aksanı

olmuştur. 1984'te kız kardeşim Sertap'la limanda gerçekleşen Mazhar Fuat Özkan konserini; "ele güne karşı yapayalnız" büyük bir coşkuyla seyretmiştik, 1986'da Nilüfer; "Geceler yar yar, dört duvar efkar" derken, Şile Feneri bu sesi alıp dünyanın dört bucağına taşıyor gibiydi...

Şileliler müziksiz yapamaz.

Bahçelerde düzenlenen düğün, kına gecesi ve nişan gibi merasimlerde, çoğu kez Kandıra'dan getirtilen müzisyenlerin yüksek performansı, gelin alma sırasında söylenen yöresel türkü ve maniler, Ramazan gecelerinde çıkan davulcular ve okudukları gazellerden, mevlit ve taziyelerde bülbül gibi şakıyan hafız, mevlithan, gazelhan, Mesnevihanlarına kadar musiki, sivil yaşamın hemen her karesine sinmiştir... Sivil vurgusu yaparken eksik bırakmayalım, yazın Ayazma'da güneşlenmeye gittiğimiz Şile Askeri Kampı'nda, bazı akşamlar müzik de olurdu... Cumhuriyet Baloları, Milli Bayram ve Balolarda da dans, Şile'nin bir parçasıydı. Benim liseli günlerimse, yoğun arabesk baskını altında geçtiğinden 82-85 arasını, Şile'de caddeler ve sokaklar arasındaki tüm hava zerreciklerini, Ümit Besen ile hatırlıyorum. Oysa 2010 yazında tekno ve rock hakim aynı caddelere. Kışın tüm yurdu kasıp kavuran H1N1 virüsü yüzünden piyano tuşları ve gitar perdelerine kadar tüm müzik aletlerini dezenfekte ettiğim oğullarım, Şile mağaralarının doğal akustik yapısını, Kadıköy'deki stüdyolarla kıyaslıyorlar. Benimse zihnimde hala kırık plaklar var, devasa görüntüleriyle taş plaklar, sonra long playlar, sonra 45'likler, hala zihnimde... Şile'ye Amerika'dan ilk gelen Philips marka Pikap'sa, daha ben doğmadan evvel, dayım Burhan Kaptan tarafından getirilmiştir. Pikap, saat, çakmak, el feneri, radyo gibi daha pek çok şey, dayımın yolculuk bavullarından açılan Şile/ Amerikano seyyar pazarınca ilçede büyük ilgi alaka toplamıştır... Nano teknoloji üzerinden yürüyen bugünkü sistemlerle kıyaslandığında, o eski plaklar ve gramofonlar sanki birer efsaneymiş gibi geliyor insana...

"Sonra mendirek yapıldı, deniz gerilere daha gerilere çekildi, Kızlar Hamamı ve Tahlisiye İskelesi'ni kumlar bastı, gramofonlar da kalkti Şile'den."

Sanki bir Yeşilçam repliği gibi değil mi?

Şile: Rüzgâr Salıncağı

"Benim salıncağımı rüzgâra kurmuş kader,
Fenerin ilk çakmasıyla beni hatırla anne,
ve son gezinişini semalarda ihtiyar kandilin
güneş doğmadan evvel yolumu bulup da gelmem için
dua et anne, sular çok derin,
benim salıncağımı rüzgâra kurmuş kader,
karıncalar su içmeye ininceye kadar,
Karayel vurmuş oğlunu,
limanda bekle anne ne olur."

Bir yeri "sizinmiş" gibi kılan nedir? Belki bunu en içten şekilde cevaplayabilmek için hiç olmazsa bir kere gurbete düşmüş olmak gerekir. Bizde gurbete ya düşülür ya da çıkılır. Ortası olmaz gurbetin.

Bir yeri sizinmiş gibi kılan şey, zihninizdeki o eski ve solgun fotoğraftır.

Yaklaşın o fotoğrafa yaklaşın yaklaşın... Bakalım ne göreceksiniz?

Eski, ağaç gövdeli bir ev... Şile'de... Dışarıda uğultulu bir hava. “Ş” harfi rüzgâra, "Ş" harfi dalgalara, çam ormanlarının poyraz şarkılarına dönüşmüş...

Şşş...Şşile... Bir kapı...

Yaklaşın yaklaşın ve çalın o kapıyı... Kimse yok... Kimse yok... Çekin öyleyse Şile Evi'nin kapısından sarkan o ipi... Çektiniz mi? Tamam girin içeri. Serin bir taşlık. Ayna hemen karşınızda, korkmayın, işte kendiniz ve işte Şile...

Yaklaşın yaklaşın... İşte ağaç merdivenler. Bin küçük kurdun bin gecede kıtır kıtır yiyip de bitiremediği ağaç tırabzanlardan tutunun... Gıcır gıcır gıcır... Siz bastıkça esneyen ve uyanan mahmur merdivenler... Ve gıcırtılı iç merdivenlerden sonra, daha da yaklaşacağınız o kahve renkli tahta tavanlar...

Yaklaşın yaklaşın... O kahve renkli tavanlardan, kıvrık ve fosilleşmiş bir el gibi içe bükülü ve bir soru işareti gibi yere bakan, o saygıdeğer tavan kancalarından başlamak gerek konuşmaya...

"Buradan bir korsan geçmiş...

Tek gözlü korsanın tek kolu da kancadanmış...

Korsanın boğazına kemik kaçmış.

Büyük büyük büyük ninenize varmış tek gözlü tek kollu korsan... Büyük büyük büyük nineniz, iplik eğirdiği iğ ile korsanın boğazına kaçmış kemiği çıkarmış...

Mışşş mışşş mışş... Şşşşş... Sus demiş büyük büyük büyük nine... Bir daha gelip de sakın korkutma çocuklarımı... Tamam demiş söz vermiş Tek Gözlü Korsan, sana verecek bir şeyim yok elimde koca nine demiş, torunlarına benden hatıra olsun diyerek, kancasını tavana asmiş da gitmiş..."

Şile'de doğan her bebek, işte bu korsan kancasına asılı beşiklerde sallanır.

Siz ya da büyük nineniz, henüz dünyadaki hiçbir şey "sizinmiş" gibi olmadan evvel yani, işte o kancalardan sarkıtılmış urganlara kurulu beşiklerde yatardınız...

Bu yüzden "gitmek" asla korkutmaz Şile çocuklarını... Şilelilerin salıncağı rüzgârların üzerine kurulmuştur...

Öyleyse bir şehri sizinmiş gibi kılan ilk şey, büyük ninenizin yaşlı ve ağaç tavanlı evine çakılmış o bilgili görgülü tavan kancasından başkası değildir...

Şile'yi, "benimmiş" gibi kılan şey, annanemin Çavuş Mahallesi Zeki Müren Caddesin Işık Sokak'taki evinin tavanına çakılmış beşik kancasından başka bir şey değil, düşünüyorum da. Kim bilir kaç yıllık, yüz ellinin üstünde olsa gerek. Uğur getirmesi için giriş kapısının iç tarafından Besmeleli çiviye asılmış torun patiklerini de buna ekleyebiliriz. Şile'de doğan ilk erkek torunun giydiği ilk pabuç, geri kurulmuş tüm saatlerin yelkovanı gibidir, çift kanatlı ahşap giriş kapısının üzerine asılır. Kızlarsa, tıpkı akrep burcu gibidir, aynı saatin biraz dışında, bir ayağı gurbette olduğu varsayıldıkları için, aynı saatin hep biraz dışında...

Şile evlerinin yukanı sürülerek bir mandalla tutturulduğunda açılabilen pencereleri ve o pencerelerin tahta denizliklerinden yollara

sarkan baygın kokulu fesleğenler, begonyalar, ortancalar, küpe çiçekleri. Annanemin vefatından kısa bir süre sonra bir gece vakti nasıl olup da gürültüyle yıkıldığına bir türlü akıl sır erdiremediğimiz, ama benim kesinkes intihar ettiğini bildiğim o güzelim dut ağacı... Kolları tüm sokağı şefkatli bir şemsiye gibi altında saklayan, dallarından bal damlayan, bağrındaki hobbit evini andıran gizemli oyukta, tüm çocukluğumuz boyunca saklambaç oynadığımız annanemin sırdaşı dut ağacı. Ve yedi veren gülleri Şile'nin... Hemen her bahçeden kalender meşrep gereği envai çeşit misklerini hiç sakınmadan boynunuza dolayıveren o pembe, kırmızı, beyaz güller... Gül şerbetleri Şile'nin ve gül reçelleri... Bağlanından taşan nane ve kekik kokuları, gelin çeyizlerine serpilen nazar değmesinler, çörek otları... Bahçelerin etrafına çakılmış tahta çitlerden taşan; ballıbabalar, kabak çiçekleri, yüksükotları, ciğerdelenler, kızkapanlar, bordo renkli borozan çiçekleri, yabani hıyarlar, katır tırnakları, mercanköşkler, kekikler, yarpuzlar, ısırgan otlarının diplerinden fışkırmış mavi minelerle Şile bir botanik bahçesini andırır... Bu kokular ve renkler, "sizin"miş gibi kılar Şile'yi. Şile'de çiçek yaprağı kurutmayan, kurutup da defterleri arasında salamayan kız yoktur çünkü... Annanemin hemen her kitabının, Mushaf sayfalarının, hatta Osmanlıca tapu, kroki ve senetlerinin arasında dahi bulabileceğiniz saat çiçekleri, gül yaprakları, karanfiller, lavantalar... Şile'nin bendeki alfabesi gibidir...

Şile, ismini mercanköşk adındaki kekikle fesleğen arası güzel bir bitkiden almıştır. Annem, hiç görmediği halde, cennetin mercanköşk koktuğuna inanır; "cennet kokusu" der onun yüreklere ferahlık veren miskine...

Benim lise günlerime kadar, Ümraniye, Üskdar'ın Şile'ye bakan yamacında ormanlık mesire bir yerdi... Yalnızselvi'deki benzinlikte biterdi Ümraniye... Oradan sonra Şile yolu başlar, Çekmeköy ve Sarıgazi'nin o zamanki köy halleri, otobüs penceresinden bir bakımlık hızda geçiverir ve birden Şile yollarına çıkardı dar karayolu... Artarda gelen ssss harfleri gibi, uysal bir yılan gibi, şehirden hızla denize varmak için ormanların arasında şaklayan bir kırbaç gibi, ssss'ler çizerek yol alırdınız... Valide Camisi'nin önünden kalkan Şile otobüsleri, bir bir buçuk saatte kolkola girmiş meşe ve gürgen ormanlarındaki ağaç tünellere sürtüne sürtüne varırdı Şile'ye...

Şile, kekik kokusu...
Şile, deniz kokusu...
Şile, deniz feneri...
Şile, rüzgâr gülü...

Şile'ye dair bu güzel kokular florasının en etkin kompozitörü kuşkusuz ki, Şile rüzgârlarıdır. Kâh Karadeniz'den Kırım'dan kopup gelen, kah ikiz dağların arasından Kocaeli Platosu'ndan, Marmara'dan esen koşan her biri de at yelesini andıran Şile rüzgârları...

Kuzenim Tufan Gırgırlar'ın görgülü bir denizci olarak Şile'de en iyi bildiği rüzgârdır Poyraz... Serttir poyraz, çatıları uçuracak kadar, Şile'nin bağrına bağrına eser... Lakin bildikleri tanıdıkları bir hırçınlıktır bu Şile denizcilerinin... Çöpçülüğü kadar baş döndürücülüğüyle de bilinen Lodos, bazen yanı sıra kızıl renkli yağmurları, annemin anlattığına göre ellilerde çekirgeleri hatta kurbağaları bile yağdırmıştır göklerden... Tüm bunların arasında Tufan Gırgırlar'ın en çekindiği Şile Yeli, Karayel'dir... Karayel Şile'de patlamadan evvel İğneada taraflarından balıkçılar telefon ve telsizle acil kodlu haberler ulaştırırlar Şile'ye. Yanım saat içinde İğneada'dan Şile'ye koşup yetişiveren Karayel, ortalığı birbirine katar, balıkçılar rotalarını acilen sığınaklara ve limanlara değiştirir, limandaki koşuşturma ve hazırlıksa görülmeye değerdir... Zira Karayel önüne ne gelirse katıp karıştırmakta mahirdir... Şile yelleri arasında "Kaçık" tabir edilen bir başka deniz havası daha vardır. Eski denizcilerin "tramundana" dediği, poyraz, yıldız, karayel ve keşişlemenin aynı anda her yönden estiği bu rüzgâr çıktığı zaman, dalgalar Şile'yi avuçlar ve beyaz köpüklü başları ile Şile'nin kalbini yumruklar... "Deniz patladı" denir bu ahvale...

Görgülü denizcilerden babam Metin Mantin, Şile'deki deniz ve Ay hallerinden ertesi günün raporunu çıkarmaya bayılır... Ay, gül kurusu renginde olduğunda, hilal bir kayık gibi yere yatık şekle büründüğünde; "Ay yatakta, denizci ayakta" diyerek nakarat yazar, hakikaten de isterse yaz ortası olsun, Ay'ın yere yatmış bu kavisi, Şile denizi için hayra alamet değildir... "Ölü Deniz" de Şile'nin sırlı deniz hallerindendir. Dışarıdan bakıldığında dalga veya hareket görülmez. Lakin bu uslu görüntü aldatıcıdır, deniz küçük elleriyle tırmık tırmık diplerde gezinmekte, dalgasız yüzeyinin aksine içini sins sinsi kaynatmaktadır...

Şile'nin Ağustos başlarında çok sık esen Sam yelleri de çok meşhurdur. İnsan cildinde benekler bırakan bu yakıcı rüzgâr, özellikle deniz banyosundan sonra kurulanmamış veya aşırı terlemiş kimselerin yüzlerinde kollarında, beyaz renkli çiller, hareler bırakır...

Yine annemin altı yedi yaşlarındayken (1948-50 gibi) Değirmen'in yakınlarında Yukarı Bağ mevkiinden izlediği hortum, minör izdüşümleriyle halen zaman zaman yoklar Şile'yi... "Gri renkli büyük

bir külah gökyüzünde burgaçlar halinde dönmeye başladı, sonra bir tür atardamar gibi kollarını kısa sürede saçaklı bir şekilde genişleterek Ocaklı Ada'nın eteklerindeki suları fokurdatmaya başladı, o anda hava aniden güneş tutulmasında olduğu gibi kararmıştı..."

Yine Refika Hanım'ın küçükken (1950'ler olmalı) yüzme günlerinden birinde plajda karşılaştığı met-cezir de ilginçtir: "Yüzdüğümüz sular, ayaklarımızın altından perde perde çekiliyordu, sanki uzaklarda bir dev ağzını içip de tüm denizi yutmuşcasına... Deniz çekildikçe ortaya çıkan balıklar çırpınıyordu, kayalıkların şimdiye kadar görmediğimiz yosun tutmuş dipleri, kıvranan kollarıyla deniz yıldızları ve zip zıplayan balıklar..."

Şile'de her mahallenin kendine ait farklı kokusu olmuştur benim için... Eski otobüslerin Şile'ye giriş mevkii olan Vasiyet Tepesi, kesif nane ve iyot kokusuyla açar "hoş geldin" kapısını. Liman'da balık ve yosun kokusu çarpar yüzünüze. Çarşı'da her köşeye yayılmış Şile Bezi kokusu, top top açılmayı bekleyen bereketli dualar gibi, elvan elvan istiflenmiş ibrişimler, pırıl pırıl parlayan kukalar arasından yükselen keten ve pamuk kokusu... Varollar Fırın'ın önünde mahlep kokusu, çörek otu, susam kokusu, taze ekmek buğusu... Balkan Dondurmacısı'nın önünde buzlu birer nefes gibi vanilya ve çileğin baştan çıkarıcı o davetkar kokusu... Fener Mahallesi'nde içinizdeki tüm sıkıntıları üfleyerek götürüveren taze hayat rüzgârı, kız kardeşim özellikle bu mahallede esen şifalı rüzgârların şizofreniye iyi geldiğini işitmiş bir hekim arkadaşından... Çavuş Mahallesi'nde uykunuzu getiren baygın incir kokuları, gül kokusu, balı yere damlayan eriklerin nefesi... Ağlayan Kaya'dan bakarken migren ağrılarınızı alnınızdan atıp süpüren anne kokulu yüksek ve asil rüzgâr... Kumbaba'da çöl buğularının arasından bin bir senede bir geçen o melankolik hatıra rüzgârları... Pot Deresi'nin çevresinde çamur ve hamam kokusu... Cami kenarlarında, içinden yıllar önce kaybettiğiniz annanemniz çıkacakmış gibi geldiği için lavanta kokusu... Yazlık Kuran Kursları'ndan dağılan çocukların saçlarında zeytin, Tahlisiye önlerinde midye kokusu... Eczanelerin önünde limon kolonyası kokusu... Süleyman Taban'ın Şile Bezi satan dükkanının önünde fesleğen kokusu... Şato ve Değirmen otellerinin kapılarında sabahlan arap sabunu ve geceleriyse anason kokusu...

Demirtaş Paşa İlkokulu bahçesinde defne, Balibey İlkokulu bahçesindeyse çam kokusu... Şile Belediye'since açılmış Mercanköşk Tesisleri'nde çam balı, reçine ve fıstık ağacı kokusu... Fener'in yanından, sekinet kokusu, kabristanların civarından cennet kokusu...

Sözün özü Şile, her köşesinde rüzgâr salıncağı...

Şile'ye Yazılan Mektuplar...

Şile, kaygısız bir yaz mektubudur benim için.

"Sevgili Annanecim" diye başlayan... Pelikan mürekkep çekilmiş dolmakalemle yazılmış elyazısı mektuplar ve kartpostallarda geçer benim çocukluğum.

Şile de benim gibi çocuktur. Bir fark var; o hiç büyümedi çocuk olarak kaldı hep.

Babam imlaya çok düşkün, titiz bir insan olduğu için sanırım, muhakkak dolmakalemle yazmamızı istediği mektuplara -tükenmezle yazmak onun için bir tür özensizlikti muhatabımıza- sıkı bir kontrol uygulardı. "Annaneciğim" diye başlaması gerektiği halde konuşma dilindeki gibi "annanecim" şeklinde yazmamız mesela, tam bir skandaldı onun nazarında, kırmızı kalemle düzelttiği her mektubu yeniden yazmamız gerektiğini bilirdik kız kardeşimle. İmla ve dilbilgisi konusunda babamın emeği çoktur üzerimde, lakin bazı şeyleri tam anlamıyla bir türlü düzeltemeyeceğim, hatta düzeltmek istemeyip de asi kalmayı tercih edeceğim, demek ki o günlerden belliymiş... Editörlerim de şikayetçidir hala, ah şu devrik cümleler, kadınca akıntıya karşı okuma teknikleri ve feminizmin güç ve iktidar konulu sorduğu tüm sorular ve altüst edici yapı bozumları, sayıklamayı andıran rüyalar ve tabirleri...

Uzun yüzyıllar boyu, şehirleri yazan "erkek ve seyyah" kalemlerin icat ettiği o diplomatik üstenci ve mükemmel dil nereye gitti?

Şile'nin ansiklopedik tarihi, yıllar içindeki nüfus profili, yüzölçümü, yönetsel grafikleri ve ekonomik değer olarak anlamı değil, merkezden ve kamusal bilgi üzerinden de değil, içimdeki tüm hatıraya dair girinti ve çıkıntılarıyla, büyümeye devam eden harmonisiyle bir kentin görünmez yüzleri, kişilere has değişken rüzgârları, çıkmaz ve çıkar sokaklanıyla denize kesişen koyakları, masalları, tekerlemeleri, ecinnileri, artistleri, dalgıçları, fikir suçluları ve tahlisiyecileri, şeytan minaresi biriktirenleriyle kum teknesinde miçoluk yapanları, deniz kızlanı, lokmacıları, bez çırpıcıları, simsarları ve noter katipleriyle definecileri...

Bunların hepsinin intizamlı bir şekilde dizilmeleri şart değil ki, hayat

da böyle bir şey zaten ve önceden hesap edilmez bir Şile varsa içimde, dilbilgisinin kurallarını yeniden gözden geçirebiliriz pekala...

Özne ve nesne arasında yaşadığım şu uzun gerilimli dil macerasını da düşündüğümde, içimdeki varoluşa dair o yatışmaz ontolojik tartışma; "var olan nedir" şeklindeki çıldırtıcı o soru veya baştan çıkartıcı şu "parça/bütün" ilişkisi ya da "şey" olmanın mukadderatla ilintisi gibi çok su kaldıracak tüm konular...

Demek ki Şile'ye yazdığım çocukluk mektuplarında kurmuşlar ilk yuvalarını:

"Annanecim."

Telli pullu kartpostallar vardı çocukluğumda ve babamın tayin olduğu hemen her şehirden Şile'ye mektuplar yazardık... Üsküdar Fıstıkağacı'nda olsak bile...

"Bir resmini çiz Şile'nin" deseler mesela, İstanbul'un kanat uçlanı şeklindeydi bu resim biz çocuklar için...

Onu, hiçbir zaman "ilçe" olarak görmedim.

Çünkü Şile; ütopya'ydı, güneşler ülkesi...

Sonradan okula gittiğimde öğrenecektim onun acıklı kaderini; ah, Şile bir ülke değil bir ilçeydi... İstanbul'un Karadeniz kıyılarında unutulmuş, bilahare "ah evet şile" denilerek, fark edilmiş, haritaya yapıştınılmış gibi durduğu için, haksızlığa uğramış denizli ormanlı bir kaçamaktı Şile veya yolculuk bavuluna konulması unutulmuş inci kolye, büyük ninenizden...

Büyük ninem İzmit'ten Şile'ye, bir tekneyle gelin gelmiş, kıyıya çıkmak içim attığı ilk adımında düşürmüş ayağındaki gelinlik nalinini... İskelede bekleşen rengarenk şemsiyeli Rum kadınları -şemsiye güneşlik demektir aslında ve yağmurdan değil güneşten korunmak için kullanılırmış o zamanlar- ellerini çırparak; "telli pabuş suya düştü more, telli pabuş suya düştü" diye el çırpıştırmışlar... Rum ve Türk dalgıçlar bahşiş koparmak niyetiyle ne kadar dalıp baktılarsa da denizin dibinden bir türlü çıkarılamamış büyük ninemin nalini... O zamanlar böyle inanırlarmış, denize düşüp de bir daha geri dönemeyen her şey, Kadı Kızı'na çeyiz olarak gidermiş...

Şayet büyük ninem Üsküdar'dan yola çıkarken büyük Şeyh Aziz

Mahmut Hüdai Hazretleri'nin türbesine varip, destur ve izin alsaymış, pabucu Şile'de denize düşmezmiş... İhmal işte... Bu ilk talihin bu şekilde tecrübe dilmesi, ailedeki diğer tüm erkekleri, pirleri büyük Şeyh'e bağlılık konusunda daha ciddi kılmış derler. Şile'deki tüm dalgıçların, balıkçıların, tayfaların ve kaptanların size anlatabileceği bu minvalde hikayeler vardır halen; koruyucu azizleri olarak bildikleri büyük Şeyh Hüdai'nin şefaatiyle açılan dalgalar, bozuk pusula ve sisler arasından aydınlanan yollar, nice azgın denizlerden sağ ve salim çıkılan gizemli rotalar, kızgın orkinos akınlarından felaha çıkarken yükü tutulan bereketli avlar... Denizciler Piri Hüdai'nin himmetiyledir...

Kadir Reis'in ismini taşıyan muazzam teknelerinden sormak lazım bu bereket meselesini, Liman'da trollere lanet okurken deniz ve deniz halklarına saygıda kusur etmeyen ihtiyar tayfalara, Mendireğin ucundaki fenerden Karadeniz'e doğru bakarken çıkamadığı seferlere içerlenen emekli ve görgülü kaptanlara, denizin dilini çözmüş kederli ve mahir reislere...

Hayatın sırrını arayan yeni zaman insanları için Şile balıkçıları; Zerdüşt'ün, Delail-i Hayrat'ın, Heyamola dualarının nefesleriyle yetişecektir...

Masal: Kadı Kızı ile Kumbaba'nın Masalı...

Zamanın birinde, bundan uzun uzun yıllar önce, saymakla tükenmez gökteki yıldızlardan çok günler önce... Üsküdar Doğancılar Yokuşu'nun başında, konaktan büyük saraydan küçük, debdebeli bir malikanede yaşarmış Sülale-i Kadızadeler... Aslen Üsküdar'a bağlı Kadı Kōyü'nden olup, devrin hükümdarı tarafından göz doldurucu bulunan müneccimliğe dair nice ince fetanetli bilgileri, görgüleri sebebiyle Saray'ın Baş Müneccimi olarak atanmış Kadızade Efendi...

Bir gün emrindeki kadınlardan birinin görüp de telaşla kendisine anlattığı rüyayı kendince tabir ettikten sonra, güzeller güzeli kızına, malikanenin yalı kısmındaki odasından dışarı çıkmama talimatını vermiş. Zira pek de hayra yormadığı felaket tellalı halayığın rüyasına göre; lapiska saçlı biricik kızı, büyük bir alev tarafından yutulacakmış...

Emir büyük yerden deyip ateşe dair her ne varsa kızın yakınından yöresinden uzaklaştırılmış, kızı hapsettikleri yalı odası bile, herhangi bir ateş belasına karşı korunabilmek için, denizin çırpıntısına kurulmuş, camdan bir odaya konmuş Kadı Kızı...

O sırada malikanenin bahçesinde devam etmekte olan inşaata, Şile tarafından kalyonlarla mermer ve kum getirilmekteymiş Kadızade'nin derdi kızını ateş ve alev belasından koruyacak mermerden bir saray yapmakmış aslında...

İşte ne olduysa bir seher vakti olmuş, yalı tarafından yanaşan kalyondaki kum hamallarından birisinin, Kadı Kızı'nı görerek âşık olmasıyla başlamış her şey... Kadı Kızı da bu genç tayfaya gönül vermiş. Dadısı aracılığıyla bu işten haberdar edilen Kadızade, önceleri hop oturup hop kalkmış. "Tayfaya kız vermem" demiş demesine de, kızı yemeden içmeden kesilip iğneden ipliğe dönünce yumuşamak zorunda kalmış...

"Bir şartım var" demiş aracılara yalnızca; "Bir şartım var."

"Üç gün içinde kızıma Şile'de denizin üzerinde camdan bir köşk yapabilirse şu melun Kum Hamalı, verdim gitti evladımı kendisine,

yok üç gün içinde bu su köşkünü yapıp bitiremezse, Şile'yi baştan başa yakarım bilmiş ola..."

Kadı Kızını süslemişler püslemişler nedimeleri, avuçlarına kınalar yakmış, sapsarı saçlarını menekşeli sularla yıkayıp, tekneye bindirerek Şile açıklarına çıkarmışlar gelinciği... Gemi demir atmış, kum saatleri tersine çevrilmiş, üç sınav gününü doldurmak üzere Kum Hamalı'na izinler verilmiş...

Kum Hamalı en dayanıklı camın Ocaklı Ada'nın altındaki gizemli mağaralardan çıkaracağı mercanlardan elde edileceği sırrını bilirmiş meğer... Ciğerleri de pek güçlü, nefesi pek gür imiş... Tek bir nefes alıp fersahlarca dalarmış denizin dibine de, "işte bu sefer vurgun yedi öldü gitti" diye anası saçını başını yolarken, çıkar gelirmiş suyun yüzüne "puf" diye... Pehlivanmış Kum Hamalı...

Birinci gün boyu Ocaklı Ada'nın altındaki mağaralarda ne kadar mercan varsa en kıymetlilerini çıkarıp yığmış Kızlar Hamamı'na, Güvercin Adası'na. Öyle güzelmiş ki çıkardığı mercanlar, güneş üzerlerine vurduğunda, Şile açıklarındaki gemide kendisini bekleyen güzeller güzeli Kadı Kızı bile bu pırıltıyla sevinirmiş... Hatta Şileliler bu pırıltıdan dolayı gece olduğunu anlayamaz olmuşlar. Geceleri bile süren bu ışıktan pırıltıdan dolayı ikinci gün, kimse kandil ya da mum yakmaz olunca Şile'de... Kandilciler Loncası acilen toplanmış; "Bu deli oğlan, aşık olmuş iyice, baksanıza Ocaklı Ada'nın ocağını söndürdü, parıltıdan ışıktan kimse ocak bile yakmaz oldu, kandil yağı satamaz olduk, mumcular iflas etti diye yakınmışlar... Derhal kötü yürekli çıktıkları tıkırdamaya başlamış kıskançlar ve fesatlar kumpanyası; "Bu kum tayfası Kadızade'ye damat da olur bu gidişle, halimiz duman" diyerek diz dövmeye başlamış... Fendelekperest isminde bir laf cambazı varmış aralarında, Lonca esnafının hırs tutmuş gözlerini iyice karartan cümleler kurmuş bu kambur, köse ve burnu kesik melun. Ve derken hileyi kurmuşlar Kadı Kızı ile Kum Hamalı'na... Kum Hamalı Ocaklı Ada'da dalgıçlığa başladığında, derhal Fendelekperest'in fedaileri sinsice iş başına geçecek ve oğlancığın denizin bilmem kaç fersah derinliğinden çıkardığı mercanlar toplanıp, çuvallar doldurulup ağızları sıkıca bağlanip, Ayazma'daki soğuk pınar başında ateşe atılacakmış.

Oğlan dalmış çıkarmış, bunlar çuvallamış, yığmış, ateşe vermiş, yakmış.

Derken Şile'den yükselen büyük mercan dumanı, taa Şile açıklarındaki Gemi'de beklemekte olan Kadı Kızı'na kadar ulaşmış.

Kum Hamalı, her seferinde nefes almak için su yüzüne çıktığında yeterli mercanı hala çıkaramadığını acıyla fark ediyormuş...

"Bu duman nedir" diye sorduğundaysa, çevresindeki kara fedailer, Şile'deki kadınların helva pişirdiğini bu dumanın oradan geldiğini söylermiş...

Oğlancık da "iyi iyi pekala, anama da selam söyleyin, helvadan bana ve gelinine de pay bıraksın işim çok azaldı" der, yine Ocaklı Ada'nın ağzındaki mağaralara dalarmış...

Ne ki Kadı Kızı'nın halleri pek perişanmış... "Allahım hani benim yavuklum, hani benim mercan köşküm" der dövüne dövüne ağlar, pek de hassas olan ciğerleri mercan yangınından çıkan dumanaysa tahammül edemezmiş... "Ah Allahı'm hani benim yavuklum hani benim mercan köşküm" deyip baygın nefessiz kalırmış dumanların arasında...

Üçüncü günün ikindi vakti, verilen sürenin iyice daraldığını gören Kandilciler ve Mumcular, teknelerle Kadı Kızı'nın teknesine varmışlar.

"Bu sevdadan vazgeç kızım, bak nişanlın sana köşk yapmak için çıkardığı mercanları ateşe verip de deniz kızlarının peşinden gitti, seni unuttu" demişler... Onların bu kötü haberi zaten dumandan boğulan ciğerlerine bir bıçak yarası gibi saplanır saplanmaz, tıpkı halayığın rüyasında gördüğü gibi lapiska saçları, aşkın ateşinden tutuşmaya başlamış Kadı Kızı'nın. "Ah ne olurdu" demiş son söz olarak, "ben de bir denizkızı olaydım da nişanlımın peşinden gideydim."

Hak Çalabın gönlüne uygun düşen bu murat, masal bu ya, söz bu ya, derhal vücut buluvermiş...

Aşk yarasıyla sızlayan, yanıp tutuşan Kadı Kızı, olmuş bir denizkızı ve gemiden denize doğru kayarak, başlamış Şile'ye doğru yüzmeye...

Başı ve yüzü, saçları ve kollarıyla kız aynı kızmış, lakin konuşamazmış ve belden aşağısı allı pullu bir balık görünümündeymiş...

Üçüncü günün akşamı da bu sıralarda dolmak ermek üzereymiş... Ocaklı Ada'nın mercan diplerinden suyun yüzüne çıkan Kum Hamalı, uzaklardan kendisine doğru yüzüp gelmekte olan nişanlısını hemen tanıyıvermiş. Ne var ki kız ona el ederek Ayazma'nın ilerisindeki Pot Deresi'ni işaret etmekteymiş... Kum Hamalı koşa koşa, Kadı Kızı yüze

yüze pot Deresi'nin denize döküldüğü ağza kadar varmışlar. Bu arada hem koşar hem de ağlayarak gözyaşları içinde sevdiceğine şiirler okurmuş Kum Hamalı. "Sevdiceğim bu yana yüz" diye, diller döker dururmuş... Ne var ki murat denizlerinin kadim geleneği gereği, söz bir kere ağızdan çıkıp da vücut bulmaya görsün, Kadı Kızı olmuş Denizkızı, iki cihan birleşse yine de cevap veremez, tam konuşmak istediğinde, ağzını açar da dudaklarından bir baloncuk çıkarmış... Ne o ona derdini anlatabilmiş, ne de bu ona...

Bu arada üç günlük sürenin dolduğunu gören Kadızade Efendi de hem kızını kurtarmaya hem de Şile'yi baştan başa yakmaya azmederek binmiş kalyonuna, varmış Şile açıklarına... Denizkızına dönüşen Kadı Kızı, gözyaşıyla dalgaların üzerinden kuyruğunu dışarı çıkarır çıkarmaz, Kum Hamalı olanları baştan sona anlayıvermiş, o anda içinde firtinalar patlamış sanki, yüce Yaradana; "Kum olup sevdiceğinin mahkum olduğu denizleri yutmaya" dair öyle yürekten dua etmiş ki aniden kum olup sırra kedem basmış sevdalı oğlan... Deniz kızının yüzdüğü denizler, perde perde kum olmaya başlamaz mı?... Kadızade'nin kalyonundaki kaptan ve tayfalarıysa almış bir korku... Kendilerine doğru genişleyerek gelen bu kum dalgasının ne olduğunu bilememişler, nedamet ve ve bin pişmanlık içinde tövbe istiğfar ederek, imana gelmişler. Ne ki inatçı Kadizade Efendi, Şile Feneri'ne doğrulttuğu topu ateşleyivermiş bir anda... Top gürleyerek Fener'in batınlarına doğru ateş yumağı olup fırlayınca, büyük bir çatırtı duyulmuş, bir de ne görsünler? Altlanındaki denizler, birden bire kumsala dönmüş, kalyon kumullara saplı kalmış, Kadizade Efendi, büyük bir suç işlediğini ancak o dakikada anlamış; "Ya Rabbi ben ne yaptım?" diyerek ağlayıp sızlamaya başlamış. "Damadım aşkından kumlara battı, kızımsa sevdasından denizkızı oldu çıktı, üstelik suçsuz Şile halkını da hiç yoktan yere ateşe atmaya kalktım. Ben kendime de başkalarına da zulmettim, ey Allah'ım Yunus Peygamber hakkı için bana bir çare gönder" der demez; denizlerin piri Yunus balığı peyda olmuş, onu fark eden Kadizade atlamış kalyonundan kumulların sırtına, koşa koşa denizlerin ucuna varmış, ağzı bir mağara kadar açık halde onu bekleyen balığın içine girerek, gözden kaybolmuş gitmiş...

Gitmiş gitmesine de ateşlediği top, hedeflediği Şile feneri istikametine doğru yol almaktaymış...

İşte ne olduysa o sırada olmuş, Ağlayan Kaya'nın sahibi olan Gelin Bacı höyüğündeki ruhlar, bu zulme daha fazla rıza gösteremeyerek, Fenerin mahzenlerindeki mercanlardan bir kalkan örmüşler Şile'yi korumak üzere...

Kadizade'nin ateşlediği top mermisi, Gelin Bacı'lanın ördüğü mercan kalkanına çarptığında, Şile'nin talihi gülmüş, Şile'ye gökten mercanköşk çiçekleri yağmaya başlamış. Dağı, bayını, deresi, adası, kekikgillerden mercanköşk çayırlarıyla kaplanmış. Şile'ye aşk yağmış göklerden günlerce...

Kum Hamalı, Kum Baba isminde "rica il gayb'ten" bir eren olmuş, Kadı Kızı ancak iyi ve çok sabırlı kişilerin görebildiği bir deniz perisi, Şile de mercanköşküyle tanınan bir efsane olmuş...

(Şile'de Deniz Kızı ve Kum Baba'yı gördüğünü söyleyen birkaç ihtiyar kadın ve balıkçıdan naklen...)

Şile, Görünmez Kentin İncelikleri...

Bir iktidar belleği inşa etme girişimi olarak Antopoloji ve Arkeoloji, iş şehirlerin kaderlerinden konuşmaya gelince hep söz birliği eder dururlar... Onlar için şehrin halkı, rüyaları, hayalleri, yas ve kutlamalan değil, satranç tahtasındaki taşlarıdır önemli olan, yani krallar, vezirler, fil ve atlardan, iyi eğitilmiş mahir süvari ve piyadelerden müteşekkil devasa ordular gibi erkeklerden kurulu bir şeydir tarih neredeyse...

Yukarıdaki masal da mesela; modern zamanlarda yazıldığı halde büyük ninelerden işitilegelmiş pek çok sözel ve alternatif tarih işleriyle örülüdür. Tarihi büyük anlatı olarak tek ve erkeksi perspektiften kurgulayanlara inat, söze ve nefese dayalı tersten bir perspektifle yeniden yazabilir miyiz? Geçmişin rüyasını yeniden görebilir miyiz? Gerçek ve bilimsel denen hemen her şeye dair ciddi güvensizlik duyan postmodern zamanların insanı için, tarih, salt anlamda bir mühendislik kurgusu olmaktan çıkıp, sanat ve hisler dünyasının da parmak uçlarında gezindiği bir rüya defteri gibi anılıyor artık...

Yani arkeolojik değeri olan bir yerdir Şile de elbette... Milattan önce sekizinci yüz yıldan kalma olduğu söylenen kalıntılar, höyüklerle Bitinya adlı yöre, Şile'nin kayıtlara geçmiş ilk bilgisi hükmündedir... Sakarya Nehri ile Şile arasında kalan ve Bitinya ismindeki bu bölge daha sonra Fenikeli denizcilerin kurduğu ticari kolonilerle tanınırlığını arttırmış, Şile; Lidya, Pers, Galad, Roma, Selçuk, Latin, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı mühürlerini tarihi süreçlerde bugüne kadar taşıyagelmiştir...

Antik çağlarda Şile'nin ismi Artena olarak anılırken, zamanla Kilia, Hila, Şilia şekline gelen bugünkü ismi, tepelerinde rastlayabileceğiniz mercanköşk adlı çiçekten gelir... Bir tür kekiğe veya fesleğene benzeyen bu hoş kokulu bitki, pembe mor başlı taç yapraklarıyla harika kokusuyla Şile'ye has bir atmosfer sağlar...

Şile'nin en tanınmış muhitlerinden Ağva ise neredeyse bir ada görünümündedir. Kentin içinden geçen iki deresi Yeşilçay ve Göksu dereleri ile Karadeniz, Ağva'yı dört bir yandan kuşatmış gibidir. Nitekim Ağva'nın anlamı da Latince "su" ismiyle özdeşleşirilerek

aktarılır...

Şile'nin diğer öyleri ise, çoğu kez Türkmen aşiretlerinin ismiyle söylenegelmiştir. Şuayipoğulları Şuayipli Köyü'nü, Hamit Baba Hamitli Köyü'nü, Hasanoğullanı Hasanlı Köyü'nü, Gökmen Aşireti Gökmaslı Köyü'nü kurmuştur... Şuayipli, Hamitli, Ovacık, Soğular, Sortulu gibi köylerde, Türkmen babalarının türbeleri, Koca namıyla anılan büyüklerin türbeye dönüşmüş kabristanları da mevcuttur...

Şile civarına ilk Türkmen yerleşim hareketi, 1350 yıllarında Sultan Orhan zamanında başlamıştır. Bundan evvel, 1090 yılında Kutalmışoğlu Süleyman tarafından fethedilmişse de Şile'de Türkmen nüfusun gerçek yerleşmesi ve medeniyet kuruluşunu Sultan Orhan'la başlatmak daha doğrudur. Şile'nin Türk Kalesi olarak resmi evraka geçmesi ise, Yıldırım Beyazıt zamanında Kara Timurtaşpaşazade Yahşi Bey tarafından gerçekleştirilen fetihten sonrasına tekabül eder. Bizans İmparatoru 2.Manuel, 1401 Ocak ayında yapılan antlaşmayla, Şile toprağının Osmanlı mülkü olduğunu imzalar... Bu tarihten 1922'ye kadar Türkmen ve Bizans asıllı Rum nüfus, Osmanlı toplumsal kaidelerine uygun bir şekilde barış içinde yanyana yaşarlar. 16 Mart 1920-7 Ekim 1922 tarihleri arasında vukubulan İngiliz İşgali ve ardından gelen 1924 Mübadele kararlarıyla, Rum milletinden olan son Şileli Rumlar da, Yunanistan'a zorunlu değişime tabi olurlar...

Tüm bunlar, Şile'nin resmi tarihi, antropolojik özgeçmişi ve arkeolojik kalıntıları ile ilgilidir kuşkusuz...

Ama bir de şehirlerin ruhları vardır. Erkek seyyahların veya tarihçilerin pek de değer vermediği şehre dair ince ve görünmez ayrıntılar... Ancak bir masalda, bir kadının anı defterinde, bir ninnide, şarkıda, bilmecede, fısıltıda, yemek tarifinde yahut batıl itikatta rastlayabileceğiniz küçük nefesler, ince kıvrımlar, telkariden ve unutulmaya ramak kala, kınılmak üzere zayıf ayrıntılar, hayaller, rüya defterleri gibi şeyler....

Bir kentin görünmez uçları yani...

Şile ve Yaz, Hep Yaz...

Şile'ye günün birinde kar yağacağına bugün bile inanmıyorum...

Çünkü bu böyledir. Çünkü Şile'de hep yaz vardır...

Yani çocukluğunuzda neye inanmışsanız, hayat nice yırtıcı gerçeklerle bodoslamadan çarparak harap etmişse de o eski çocuksu inançlarınızı, yine de vazgeçemezsiniz o bilgilerden... İçinizdeki arka odaların en yosun tutmuş, eskimiş, gözden düşmüş ve unutulmuş, akıldan kaçmış, kaçırılmış ne kadar gizli aralıkları varsa, hatta yine içinizin hayalperest ama kilitlenmiş tavan aralarında veya mahzurlu bularak kaldırdığınız, örümcek ağı tutmuş tüm bodrum ve mahzenlerinizde eskittiğiniz halde, yine de sabırlı ve güldü mü inci gibi süt dişleriyle şakıyarak adeta, sizi beklediğini elbette bildiğiniz: Şu çocukluk bilgisi...

Çocukluk bilgisi, adına büyümek denen ve eğitimli, tertipli o toplumsal öğretinin ve ne yalan söyleyelim her şeyin suçlusu olmayı hak eden zamanın, o ince ve sivri tırnakları ve öğretici, paylayıcı, nizama getirici disipliner ve maharetli, işaret ederek yeryüzüne isimler takan parmaklarının, yaralayamadığı ince narin, bulutsu bir hafıza olarak... Size hep sadık kalacaktır.

Bu bilgi; yani Şile'de asla kar yağmayacağına dair o eski ve ilk bilgi... Ruhumun birinci çekmecesinde beklerken hiç yaşlanmadı. Hiç büyümedi...

Şile'ye hiç kar yağmaz.

Çünkü bu böyledir...

Zannettiklerimizden başka hiçbir şey yoktur dünyada... Ya da dünya dedikleri, zan'dan ibaret...

Öyleyse niçin yazarız?

Ben korktuğum için yazdım hep, özlediğim için çok. Altı yaşımın az buçuk yazabildiği günlerinde Kibris Barış Harekatı'ndaki görevi dolayısıyla ellerinden öpüp Çanakkale'de bıraktığımız babama Şile'den yazmaya çalıştığım o ilk kartpostalı niçin yazmam gerektiğine

inanıyorsam, bugün de hâlâ korktuğumda ve özlediğimde, işte öylesine inanıyorum yazmam gerektiğine...

Bu belki savaştır, belki hastalık, belki yanından geçerken endişeye kapıldığınız bir mezarlık, bir güz hışırtısı, zamansız çalan bir zil, gece ansızın gelen telefon, belki de merak iyilik ve sağlığa dair, belki Kemal Tahir Bey'i gece yarısı uykusundan uyandıran bir memleket bahsi, belki insan hakları, Venedik Kriterleri, Lahey Şartı, Leyla Şahin davasını kaybedişimizde olduğu gibi, ama ne olursa olsun, hep korktuğum için yazdım ben...

Hayat da zaten, başlı başına bir maruz kalmak değil mi?

Çünkü Şile'de hep yaz vardır...

Kız kardeşimle birlikte gördüğümüz bu çift kişilik uzun yaz tatili hülyasına eşlik eden annaneme yazılmış dolmakalemli mektuplar olurdu. Ve biz Şile'de hep yaz olduğunu, hep deniz, hep güneş olduğunu elbette bilirdik. Yani Şile'deki insanların tek işi, yazın yüzmeye ve balık tutmaya gelecek misafirlerini beklemekti. Yani onlar her gün uyanır uyanmaz kendilerine yazılmış mektupları zarflanından çıkarıp okumaya başlar, gece uyuyana kadar, hatta okullar tatil olup bizler Şile'ye dönünceye kadar, sadece mektup ve kartpostal okuyup onlara cevap yazmakla geçirirlerdi ömürlerini... Hiç kar yağmazdı, hiç kimse ölmezdi, herkes gülerdi Şile'de... Bu yüzden Cumhuriyet Aile Çay Bahçesi'nin önündeki terminalin yarısı gerçek yarısı hayaldi düpedüz, çünkü Şile'ye hep gelmek vardı ve Şile'den dönmekse ölüm, belki ölümün ikiz kardeşi... Çocukluğumun yazı, Şile otobüslerine geri dönüş biletleriyle kesilir, otobüsteki koltuk numaram, kış günlerini başlatırdı her zaman... Kış... Elbette vardı kış... Şile'den İstanbul'a kalkan otobüsler, mevsimler şeridinde bizi derhal ona taşırlardı... Annem her seferinde annesinden ayrıldığı için ağlar, o ağlayınca biz de başlanız ağlamaya, sanki her yan Ağlayan Kaya kesilir, sanki deniz çıkar, dalgalar tırmalamaya başlar Çarşı'yı, ah ne şanslıdır Şile'de geri kalanlar...

Şile, İstanbul ağacında bir kuş yuvası kadar şaşırtıcı ve mevsimlik... Ve kuşlar vakti geldiğinde elbette uçar... Peki kuşlar uçtuğunda o yuvaya ne olur?

"Geçicilik" çocuk zihninde en akıl almaz meseledir.

Her şey olduğu şekliyle sonsuza kadar sürecekmiş gibi gelir o günlerde hepimize... Misal: Sadece yaz vardır Şile'de diğer mevsimler hiç gelip

geçmez ve sadece torunlarının yollarını gözleyen annanemler yaşar orada diye düşünmüşümdür Şile'de... Ben bu yüzden hala annanemin Şile'de denizkızları ve renkli ibrişimlerle oyalanmış bezlerin arasında benden mektup beklediğini zannederim...

Zeynep Hanım 1902 İstanbul doğumluymuş, yaşasaydı 108 yaşında bir denizkızı diyebilirdik ona. Ama imlayla başımın beladan hiç kurtulmadığını üstte izah etmiştim sanırım, o halde anlamışsınızdır derdimi; Şile'nin annanemleri geçici değildir tıpkı denizkızları gibi, hiç bitmeyen yazlar gibi.. Onlar, hep vardır ve var olacaklar...

Dayımın ticari kariyerine göre bazen Playmooth bazen Chevrolat hatta bazen de Bedford marka bir kamyonla işleyen otobiyografisini saymazsak, Üsküdar'daki eski Valide Camisi'nin önünden saat başı kalkan ihtiyar ama kalender otobüslerle gidilirdi Şile'ye. Bitimsiz "S" harfi şeklinde kayan dar yollar, ağaçların kol kola kurduğu yaprak tünellerinin içinden geçerken, sarışın ve çalışkan muavinlerin yolculara döktüğü limon kolonyası, sırtlarında çadır taşıyan turistlerle konuştuklanı kırık ama özgüveni yüksek Almanca, annemin yol boyunca hece tablosuyla kız kardeşimle bana okutmaya çalıştığı Ayşegül Tatilde kitapları, ellerimizden hiç bırakmadığımız kova ve tırmık takımlarıyla bir türlü geçiştiremediğimiz mide bulantısı...

Bazı çelimsiz amcalar binerdi otobüslere Üsküdar'dan... Nane şekeri dizileri dolanmış boyunlarıyla, sanki Karagöz'le Hacivat perdesinden az önce çıkmış manileriyle, "al nane gül nane" diye tespih çekercesine, dolanırlardı koltukların arasında. Şile, nane şekeriydi yolculuğun bu ilk safhasında... Ve bugün bile hala burnumun ucunu uyuşturan o yolculuk kokusu...

"Büyük ve geniş bir yol yapılacakmış, Şile on dakikalık bir mesafeye yaklaşacakmış." Aynştayn'ın relativite teorisi gibi bir şey bu o zamanlar... On dakikaymış... Şile... Nasıl olabilirdi ki bu? Oysa bir uzay yolculuğu kadar muhteşemdir Şile'ye gidiş. Bir yıldız haritası kadar heyecan vericidir Şile yolları... Orada hep yaz var, orada hep deniz, orada hep denizkızları, orada annanemler hiç ölmez hep yaşar, öyle bir gezegenmiş işte Şile... Şimdilerde İETT'ye bağlı şehir içi otobüslerle yanım saat içinde gidiliyor, yazın deniz otobüsleri seferleri de var, nereye gitti acaba bizim o eski Şile otobüslerimiz? Onlar da mı büyük ninemin gelinlik nalinleri gibi denize mi düştü acaba? Eski Şile otobüsleri de mi Kadı Kızı'nın çeyizi oldu gitti?

Otobüsün son bir gayretle hırım hırım hırlayarak tırmandığı Vasiyet Tepesi'ne geldiğimizde heyecanımız son haddini bulurdu. "Birazdan

denize bakacaksınız" sesi annemin... Şile'ye giderken iyi de, dönüşte en acıklı vadidir Vasiyet Tepesi... Oradan aşağı indikten sonra hiçbir umudunuz kalmaz geriye dönmek için. Son sözlerin, vedaların birer çivi gibi çakıldığı, o keskin rampa, Şile'nin Ettahiyatüsü gibidir Vasiyet Tepesi, son oturuş... Şile ile İstanbul arasındaki inanılmaz kaydırak bağı, popüler uzay romanlarında "kurtçuk yolu" adı verilen boyutlar arası bağlam: Vasiyet Tepesi... Bugünün villa mimarisine endeksli gözü için, bu tür maceralı bağlamlar kalmadı ne yazık ki, İstanbul ile Şile arasında kesintisiz devam eden uydu kentler ve villa tarlaları yüzünden çocuklar büyükannelerine mektup da yazmıyor. Birleştiği halde uzaklaşıyor tüm harita sakinleri. Garip bir paradoks...

Hikaye: Şile'de, Şarkılar Seni Söyler...

Çok yaşamadı babam.

Gözleri hep kapılarda kalmış, beni beklemiş son ana kadar; "oğlum Ali gelecek" demiş... Oğlun Ali yetişemedi sana babacığım...

Halamlar Kıraçkız'ı ondan gizli haraç mezat sattıktan sonra, bir daha yatağından kalkamadı. Hoş anneme göre -Zeynep Hanım derdi babam anneme- zaten yatağından çıkmayı pek de sevmeyen, vurdumduymazın, çaresizin tekiydi babam...

İbrahim Reis'le Ağva açıklarından yeni dönmüştük. Palamut sürülerinin son demleriydi. Limana adım atar atmaz haberi geldi; "baban hastalanmış, seni çağırıyor" dedi tayfalar... Çok da üzerinde durmadım, zira babam sık hastalanırdı.

Titrek sabah güneşine sırtlarını dönerek Ocaklı Ada'ya yaydıkları yıpranmış ağları tamir eden Hurşit Reis'le oğlu Hakkı ağabeye, selam verdim. "Acemi bu çocuklar" diye söyleniyordu ihtiyar reis, "nah belim kadar delikler var ağın gözlerinde." Aslında kafasının kızdığı şeyin, balık ağlarındaki delikler değil de, dört yıl önce yediği vurgun yüzünden felç geçirmiş ayakları ve çıkamadığı seferler olduğunu adım gibi bildiğim için; "Babam hastalanmış, dönüşte ben de gelirim birlikte bakarız efendi kaptan" diyerek gönlünü aldım. "Babana serin git evlat!" dedi, "İnce adamdır Ciğerdeldi İsmail, vurgun yemenin ne olduğunu sizler ne bilesiniz?"

Hurşit Reis'ten başka kimse bilmezdi babamın “vurgun yemiş" olduğunu, ya da herkes bilirdi de kimse söylemezdi... Kapatılan mahsurlu bir konu, ört bas edilen bir mevzuuydu babam, sanki o yokmuş gibi davranırdı büyükler... Hayatın şarkısı, sıra babama geldiğinde uzun bir es veriyordu. Sessizlik, sükut!

Kızlar Hamamı'nda kıyıya çekilmiş mavnaların, gırgırların, salapuryalanın arasından geçtim. Sultan Abdülaziz tarafından yaptırılmış ihtiyar fenere doğru çıkan rampayı çok severim. Buraya çıkarken bana eşlik eden rüzgarlar sanki bir ağızdan "padişahım çok yaşa" diye bağrışır... Çocukluğumdan beri nefesimi tutarak kendimle

yaptığım küçük bir yanışma gibidir bu koşu... Dik patikayı bir nefeste çıktıktan sonra, yukarıdaki fener'in hizasında durup, oradan aşağı limana doğru bakmak, içimin bütün sıkıntısını dağıtıverir. Gönlüm kalkar. Gitmeye dair uzun bir yol olur denizin ıslak ve tuzlu kokusu. Öyle zannederim ki, uzak yol tam bu hizada yazılmıştır alnıma... Durdum. Karayel istikametinde millerce uzaklıkta olan Kırım, sanki elimle tutacakmışım gibi yakın geldi yine... Boz renkli ufka baktım: Göğün kırçıl rengi üzerine ant içerim ki; bir gün gideceğim buralardan...

"Halanlar Kıraçkız'ı satmışlar bu sabah" dedi babam. “Bey" olduğu halde evin hanımları olan bacılarından her gün yediği ihtimamlı darbeler yüzünden bir türlü büyüyememiş ve ömrü boyunca çocuk kalmış babam... Çiftliğin giriş katında seyislerin hemen yanı başında yatıp kalkar, her şeyine karışan o çokbilmiş kız kardeşlerine inat olsun diye, üst kata ayağını bile atmaz... Daha ben doğmadan ayırmışlar evlerini annemle. Annem, -Zeynep Hanım der herkes- ablamla "aşağı ev"e geçmiş. Babam, halamlarla "yukarı ev"de kalmış. Bense kendimi bildim bileli iki ev arasında... Ama daha çok fenerin altında ve bir gün gideceğim hayalleriyle, "bu oğlanın bu eğreti halleri benim yüreğime indiriyor" der annem. Onu işçi kızların dokuma tezgahlarının başında, surati mahsusen asik haliyle hatırlıyorum: "Tirr... tirr... tirr... tak!" Tahta tezgâhların, insanı önce yatıştıran, ardından da uyuşturan hatta gömen biteviye sesleri arasında kadınlığını anestezi altına yatırmıştı. Sanki konuşurken bile bir dokuma tezgahı çalışırdı annemin dilinde, herkesin iffeti ve çalışkanlığıyla takdir ettiği, hayırsız kocasına rağmen ele güne muhtaç etmediği çocukları ile överek anlattığı vefakar annem... Kocasi tarafından yeterince sevilememiş her kadın gibi, kadından çok, bir kadın heykeline benzerdi. Mermeri tüm ateşini içmiş...

Oysa herkesten gizlediği ateşini, kasnaklar üzerinde işlediği motiflerinde yandırırmış annem, sonradan anladım. Kıpkızıl "manolya"larla ifade edilmemiş sevda sözleri işlerdi mesela. Sonra, kapkara kaşlı "ciğerdeldi"lerde iğnenin her batış çıkışıyla kaderine razı olmuş bir kızoğlankızlık... Lacivert renkli "hapishanepencere"lerinde bin bir türlü ev halleri, hayat gaileleri... Ve umutla gayretin içinde tel tel yol aldığı o eflatundan "çatlakkahve”ler... Zeytuni "yeminliörnek"lerle ölümüne sadakatini, masmavi "eğreltiotları"yla ablam üzerinden yeniden kurduğu gelinlik düşlerini yazarmış annem, bilemedim... Bazen hesap işi denilen kasnağına öyle bir dalar, tek tek saydığı o ince tellerde öylesine kaybolurdu. Onu, bir türlü evinin yolunu bulamayan babamı pencerenin önünde beklerken kasnağında biteviye işlediği rengarenk ibrişimlerle hatırlıyorum. Ardından bütün

kış boyu sabırla dokunduktan sonra, ilkbahar geldiğinde deniz suyuna batırılmayı bekleyen katar katar bez toplar O bez toplarının dokumacı kızlarla türküler ve ilahiler eşliğinde Ayazma kıyılarına indirilip, deniz suyuna batırıldıktan sonra güneşte kuruyup kavrulması için, kıyılar ve kıyılar boyu kumsallara bir kader, bir dua, bir hayırlı nasip gibi serildiği o günler... Annem, işçi kızlar ve bezler... Bir Ettehiyatü gibi elleri hep göğe açık ve sessiz sedasız bereketi gökten bekleyenler...

Ve tüm bunlar olup biterken yeryüzünde koşuşan atlar. Onların da kadınlarınki gibi birer yazgısı vardı sanırım. Nitekim atlar, babamın dediğine göre; sahibine göre kişnerdi... Kimini küheylan eyleyen talih, kimini de yük beygiri kılıyordu işte! Sabırla taşımak yükünü, sebatla çekmek başa gelen derdi ve emek, itaat, sonra halden anlama gayreti, elbette yüksek şeyler. Ama; yelelerinden çekip de boynuna oturdun mu, var gücüyle kişneyip şaha kalkmalı at dediğin... Hasılı; babamın dediği gibidir iş; "Hilafım yok, Zeynep Hanım su burcundan üflenmiştir."

Hani Annemle babam şöyle ahım şahım bir kavga etmiş, pencere kapı kırmış, birbirlerine adam akıllı bağırıp çağırmış olsalardı gam yemeyeceğim... Ama aralarındaki sağır ve buzdan duvarlar hiç incelmedi. Hayatları boyunca yeni duvarlar ördüler aralarına, susmanın o ağır kütlesiyle çöktüler en dibe... Vurgun böyle bir şey miydi acaba, Hurşit Reis, "Vurgun yediğinde dibe çökersin, ayakların kireç yatağına bağlanır" demişti...

İnce şiltenin üzerinde dal gibi kalmış sırtına baktım babamın: Kıraçkız babama getirildiği gün, gözden çıkartılmış zavallı bir taydı. Zaten babama getirilmiş bütün diğer çiftlik hayvanlarının da benzeri hikayeleri olurdu, ya hasta, ya sahipsiz, kolu kanadı kırık yaralı hayvanlardı hepsi de. Avcıların vurduktan sonra kıyamayıp da babama taşıdıkları yaralı bir geyik olan Esmerpüskül, uyuz keçi Şimşir, sıracalı sıpa Menekşe, anadan yetim kalmış ayakları titrek Kıraçkız. Sonra paçali ak güvercinler (hepsinin aynı aynı kendilerine özel isimleri vardı), çoluk çocuğun sağdan soldan toplayarak babama getirdiği cümle kör-topal kargalar (babam onlara da birer ad takmıştı) ve Meyhaneci Aleko'nun hatırına bakılan gavur kediler... Babam çok gülerdi bu kedilere, koynunda yatırırdı; "Aleko'ya inat, ihtida ettiler, kelime-i şahadet getirdiler, inanmıyorsan dinle bak" deyip karınlarını kulağıma dayardı; “Hımm him him…..himm him him” diye bir hırıldama, "Ya Rahim diyorlar, duymuyor musun?"

"Boş gezenin boş kalfası hayırsız, yine mi hayvanların arasına soktu seni, kene geçecek, bit geçecek diye düşünmez hiç, Allah bana sabır

versin e mi?" deyip ite kaka hamama sokardı annem her seferinde...

"Benden habersiz celeplere haber salmış halanlar, onlar da alıp götürmüşler At Pazarı'na Kıraçkız'ı..."

"Onlar satarken sen neredeydin?" demedim yatağın içinde kan çanağına dönmüş gözleriyle bana bakan-bakamayan babama. Babam öyle uzun uzun bakamazdı gözlerimizin içine, sanki gök yarılmış da altında kalmış, utanır gözlerini kaçınırdı bizden... Yine öyle yapıyor. Ama üzerine sinmiş ispirto kokusundan yine Aleko'nun meyhanesi'nde sızarak sabahladığını, onun bu dalgınlığından istifade halamların habersizce Kıraçkız'ı sattıklarını anında çözüyorum... Aleko'nun pirinçten bir manolyayı andıran gamlı gramofonunun hemen ayakları dibinde "kirpiklerinin gölgesi güllerle bezenmiş" şarkısına eşlik ederken ağlaya ağlaya uyuya kalmış bir çocuktu babam.

Babam yarım kalmıştı. Yarısı çocuk, diğer yarısı melal...

Halasının kızı Neveser'le daha sekiz yaşında sözleşmişler, deli gibi sevmişler birbirlerini... Büyükler engel olmuş, girmişler araya... Bizde akraba evliliği hoş karşılanmaz, altı göbekten sonra çözülürmüş kardeş yemini derdi babaannem... Neveser'i İzmir'e gelin vermişler. Onu telli duvaklı haliyle öylece kapıdan çıkarken gördükten sonra, babama bir daha ayık rastlayan da olmamış. Kına gecelerinde çingenelerin bahçelerde neşeyle çaldığı Bahriye Çiftetellisi'nde, "Kadifeden Kesesi'nde ağlanır mı hiç? Hepsi de düğün alayı türküsü, şen şakrak nağmeler, ama babam bu... Ne zaman bir düğün alayı geçecek olsa sokaktan, hemen bir köşeye çekilir, büzülür, sessizce ağlar ağlar, sonra da soluğu Aleko'da aldığı gibi, eve barka birkaç gün uğramaz... Ardından da zavallı yaralı bereli hayvancıkları ile dertleşir durur... Babam gitmeyendi, gidemeyen... "Zeynep Hanım'a da yazık ettik, yine kasnağındaki ciğerdeldi'lerine şikayet ediyordur bizi..." der, acı acı gülerdi... "Ciğerdeldi İsmail'in kapkara kaşlı Zeynep Hanım'ı ahh! Hem sana hem bana yazık ettiler!"

Aşkta kaybedenin dört yanını birden sular çevirirmiş... Issız bir adaydı babam Neveser'den sonra. Sanırım onun gibi olmamak için gitmek istiyordum bu kasabadan.

"İffetli kızdır, çalışkandır, azimlidir, güzel gözlü, güzel huylu, bembeyaz bir hanımcıkdır" diyerek, annemi gelin almış halamlar... "Daha gerdek gecesinde soğudum ondan" derdi annem, misafir kadınlara laf arasında. Babam; "Neveser" demiş annemin duvağını kaldırdığı ilk gecede hanımın. Annemin; "İşte orada bitti, sidkım

sıyrıldı" dediği an. Kadınlık heybesini hep boş tutmuş o saatten sonra babama... Onları aynı yatakta yatarken görmedim hiç. Zaman zaman ablamla beni ormandan mı bulmuşlar veya evlatlık mıyız diye ciddi ciddi düşünmüşümdür. Kızardı babama annem, ama içten içe acırdı da. "Yiğidi öldür ama acima derler" babam annemin kendisine acımasıyla, dibin en dibine vurur giderdi, ezilirdi Zeynep Hanım'ın karşısında. Biri acır, diğeri utanır...

"Masanın üstünde sana gelmiş bir zarf var, postacı Sedat getirdi" diyor babam yorganın altından... Zarfa bakmadan ceketimin cebine atıyorum. "Sana bir kahve yapsınlar, ben de gidip at pazarına bakayım, belki götürmemişlerdir, geri getiririm Kıraçkız'ı" diyorum. Babam sevinçle yatağından doğrulup; "Annene söyleme ama, kızar yine bize" diyor.

Yukarı Mahalle'den, kabristanın yanına kurulmuş panayıra doğru yürüyorum. Dönme dolabın dolaplarından Kabristan'a doğru neşeyle sarkan çocuklarını ikaz ediyor telaşlı anneler; salıncaklardan taşan neşeli kahkahalar hemen yanı başlarındaki kederli selvilere takılıyor. Halkacı kızlar çapkınca kesiyorlar yolumu, seferden dönen cümle tayfalani soyup soğana çevirmekle namlı bu yosmaları güç bela aşıp, kalaycıların arasından hayvan pazarına geçiyorum... Geçmemle ensemde işittiğim kişneme bir oluyor. Başımı çevirir çevirmez Kıraçkız'la burun buruna geliyoruz. Beni görür görmez, yeni sahibinin elinden kurtulup yanima koşmuş, Allahın cezası adam kan ter içinde yetişip bir tokat aşk ediyor boynuna Kıraçkız'ın. Kıraçkız aldırmadan kafasını bir aşağı bir yukarı sallayarak bana bir şeyler anlatmak istiyor. Bir elimle kulaklarının arasını, bir elimle çenesinin altını tutarak yatıştırmaya çalışıyorum onu. Kıraçkız'ın sağ gözünden bir yaş sızıyor.

Atlar da ağlar.

Alnındaki beyaz akıtmasından öpüyorum onu. “Dayı kaç para istersin?" diye soruyorum celebe; "Bin 500 lira" diyor, cebimde İbrahim Reis'in bir aylık palamut seferinden sonra verdiği 300 lira, utancından eriyor. Ama zaten satmaya da razı değilmiş gönlü, Paşaköy'deki mandırasına götürmek istermiş bu kara aygını, ayyaşın teki bakıp büyütmüş bu aksi atı, "Bacılarından satın aldım bu sabah" diyor... Ayyaşın teki: Vurgun yemiş babam yani... Kimi sevdiyse, gelin etmiş, ele yollamış babam... Neveser! Çelik gemi ah! Babamın ardına kadar açık rıhtımına bir daha asla uğramamış hayırsız gemi... Her şey senin yüzünden ah! Şimdi de sıra, Kıraçkız'ı kaybetmesine mi gelmişti babamın?

Mandıracı küçümseyerek bakıyor halime, kaptan kamarasından çıkmadan evvel, limon kolonyası ile yassıltıp özenle taradığım saçlarımi karıştırıyor; "Evlat senin bir aygırla işin ne ola, savuş git!" diyor. “Öğlen namazına kadar bana mühlet ver dayı" diyorum. Kafamdan bir koşu anneme varip, 300 liranın üzerini tamam ederim diye bir hesap yapıyorum. Geri satın alırım Kıraçkız'ı...

Panayır yerinden doğruca çarşıya, oradan da Aşağı Mahalle'ye... Sanki Kıraçkız olmuşum da yel gibi koşuyorum. Atların kalbi, iki ayaklarının döşlerinde birleştiği çatal yerlerinde atar. O haliyle ağlıyor Kıraçkız, ayaklarını sinirli sinirli yerlere saplıyor. Ya Neveser, ya annem, ya halamlar? Onların kalbi nerede? Vallahi de Billahi de diyorum ağlaya ağlaya koşarken; "Atlar iyidir, kadınlardan!"

Kapıdan içeri burnumdan soluyarak girdiğimde, annemi dokumacı kızların başında buluyorum yine. Ben daha ağzımı açmadan annem ilkokul öğretmenim Nevin Hanım'ın bu sabah bizi ziyarete geldiğini, yatılı lise imtihanlarını kazandığımı, bakanlıktan gelen zarfın Yukan Çiftliğe gönderilmiş olacağını söylüyor...

Zarf?

Hemen cebimi yokluyorum, nasıl da unutmuşum? Ellerim birbirine karışarak açıyorum. Sanki nefesimi tutarak, bir koşu limandan Deniz Feneri'ne kadar çıkıvermişim de, ihtiyar gece lambasının ayakları altından uzaklara bakıyormuşum gibi geliyor...

Uzaklar: Devlet Parasız Yatılı Lise imtihanlarını kazandınız!

Dokuma başında mum gibi erimiş çoğu akranım olan kamburu çıkmış zayıf işçi kızlar başıma üşüşüyor, her birinde temenna, hepsinde sevinç, coşku... "Benim aslan yavrum" diyor annem, kapıya çıkıp komşulara bağırıyor; "Aliciğim imtihanları kazandı, İstanbul'a gidiyor..." Komşular içeri doluşurken, anneme gülümsemenin ne kadar yakıştığını ve annemin aslında bir heykel olmadığını, ilk kez fark ediyorum... Ablam elimdeki kağıdı dikkatle okuyup; "Yarın, kayıtlanın son günüymüş, acele edelim, son otobüs saat beşte, bavulunu hazırlamak, alışveriş etmek lazım..." diye talimatlar yağdınıyor sağa sola, halalarına çekmiş, her şeyi bilir... Ne yapıp edip beni beş otobüsüne yetiştiriyorlar nitekim...

Babam, benden sonra, yolumu çok gözlemiş, her gelene "Ali, At Pazarı'ndan Kıraçkız'la gelecek" dermiş... Bazen de şaşırır, "Ali,

Neveser'i getirmeye gitti, dönecek" der beklermiş...

Kıraçkız'ı, bir daha ne babam, ne de ben gördük.

Haydarpaşa'daki okulun yirminci günüydü sanırım, müdür muavini çağırttı, "baban hastaymış" dedi, bir biletle biraz da harçlık vererek, beni Şile'ye yolladı. Otobüsten indiğimde, Hurşit Reis'le Aleko karşıladılar, kollarıma girerek çarşıdan eve doğru götürdüler. "Baban ince adamdı" dediler...

Dünyada babamı affetmiş bu iki adamdan gayrısı yoktu sanki. Bir de babamın kabrinin başından ayrılmayan yaralı hayvancıkları; kör topal kargalar, paçalı güvercinler... Babamın kanayan yarasını sarabilmiş miydi ince kefeni? Babamın yediği vurgun, bitmiş miydi? Babam beraat etmiş miydi uzun saçlı sevdasından? "Yüce hakim, müebbede karar kılmış, aşk demirden ağır imiş" derdin, Veda Meleği yükünü kaldırdı mi senden babacığım?

Onlar benimle dertli dertli konuşurken, başımı çevirip limana doğru baktım bir ara... Deniz kıpırtısız bir çarşaf gibiydi, sanki karıncalar su içmeye inmiş...

Şileli Zeynep Hanım'ın Ahbapları

Şile'de yaşayan Zeynep Hanım için; Üsküdar, Moda, Pera, Pendik'te Palmiye veya "Makriköy" dediği Bakırköy, "Ayastefanos" diye söylediği Yeşilköy de mesela, asla ve hiçbir zaman İstanbul olamamıştır.

Yani bunu bir tür eksiltme ya da istihza olarak söylemezdi annanem, onun yaşlarındaki diğer kadınlar için de "İstanbul'a geçmek" diye bir deyim vardı ve bu Sirkeci'den başlayıp, Divanyolu Caddesi'yle Sultanahmet'e çıkan, bir yanında Yerebatan Sarnıcı ve tüm Cağaloğlu, diğer yanında Yenikapı'ya kadar Cankurtaran ve Kumkapı sahilleriyle Kadırga ve Langa'ya inen, Fındıkzade ve tıp fakültesinde son bulan bir sur içi panoramasıydı...

Şile, İstanbul sakinlerinin yazları geçirdiği bir tür sayfiyeydi. Hemen her mütevazi Şile evinin yaz geldiğinde hiç de hayret uyandırmayan hatırlı misafirleri olurdu... Aktrisler, şarkıcılar, ressamlar, ünlü hekimler, büyükelçiler, konsoloslar, yazarlar ve elbette düşünce suçluları...

Ama ben bu tür geçici yaz misafirliklerinden çok yaz/kış kopmadan devam edebilen dostlukları daha çok önemsiyorum. Belki de büyümekle ilgilidir bu. Çocukluğunuzda misafir gelişlerinde yaşadığınız o sevinç, sonraları vedaların hüznüne bırakınca yerini, insan şaşırıp kalıyor tüm geçiciliklere... Misafir gelip gitmeler, dünyadaki eğretiliğimize ve faniliğimize eş değer düşüyor. "İşte geldik ve işte gidiyoruz" der gibi... Ve mektuplar... Büyümek, mektup yazmaktan çok mektup okumaya tekabül ediyor benim için.

Bir ayağı Şile'de diğeriyse Fıstıkağacı'nda olan Annanem için de böyleydi bu sanırım. Ben onu tanıdığımda mektup yazmayı çoktan bırakmış bir kadındı. Yani ahretliği Sabiha Orel Hanım'ın katipliğini yaptığı Osmanlıca mektupları saymazsak, ben annanemi Şile'den yazdığı mektuplardan çok Şile'ye atılmış mektupları beklerken hayal ediyorum halen... Mektuplar ve ahbaplar...

İstanbul'da ve çoğunlukla Boğaz'da, Vişnezade'de, Çiftehavuzlar'da yaşayan ahbaplarından hafızamda kalmış kısık sesli hatıralara baktığımda, Piraye Hanım'ın kuşkusuz aynı bir yeri var. Dayımın, her

ziyaretinden sonra endişesiyle; "Bir gün götürecekler seni de" diye çıkıştığı annanemin Piraye Hanım'ını, küçük kısık işittiğim Şile anıları içinden, sigara dumanli bir odada, boynu öne eğik sürekli daktilo yazarken hayal ediyorum...

"Kapıda bazı adamlar beklerdi, gelen kişilere kimlik sorarlardı, başım örtülü olduğu için bana geç hanım teyze derlerdi"

"Bir gün bana "erkekler böyle işte Zeynep Hanım" demişti. "Çok çekti..."

Hatırladıklarım bunlar Zeynep Hanım'ın sisli puslu Şile hatıralarından... Annanem Nazım'ı pek sevmediyse bunun sebebinin, onun sakıncalı bulunan siyasi görüşlerinden değil de, Piraye ile paylaştıkları erkek vefasızlıklarından çıktığını zannediyorum. Ama işte Şile, vefasızlığa mağlup olmuş Piraye Hanım demekti biraz da... Zeynep Hanım'ın Piraye gibi diğer mahzun kadın arkadaşları için de Şile, sırdaş bir liman gibiydi..

Nazım Hikmet'in uzun yıllar boyu bir hapishaneden diğer hapishaneye sürüklenirken, hep özlediği gökyüzüymüş gibi geliyor karısı Piraye bana... Bazen "nişanlım, bazen "kanıcığım" bazen "Piraye" kimi zaman "Pirayende" veya "Hatçem" dediği hayat arkadaşı... Kâh kardeş, kâh baci, kâh anne, kâh yoldaş, arkadaş, eş ve en nihayetinde sevgili olan Piraye... Aslında bir türlü tam anlamıyla "Sevgili" olmayan Piraye... Suçunun tam olarak “komünizm propagandası" mı yoksa "hükümeti yıkmak" mi olduğunu kendisi de bir türlü bilemeyen bir adamın, zindandan çıkacağı günleri heyecanla ve umutla beklerken sarıldığı bir urgan, üzerine gerilen yıldızlı bir gök, bir avuç su veya tuz nesiyse hayatın... Piraye de o!

Şairin arkasından, nakledildiği kasaba ve kentlere minnacık bir gölge gibi giderek, Nazım'ı hayata rapteden kadın... Nazım'ın Çankırı Cezaevi'nden Piraye'ye yazdığı ve sonradan şiirleşen mektubunda da bahsettiği gibi; başında kırmızı renkli eşarbıyla Çankırı'nın dar sokak ve pazarlarında, herkesle selamlaşıp, mahpus kocasını bekleyen, alçakgönüllü bir İstanbulludur o...

Fotoğraflarına bakıyorum Piraye'nin, kendini bizzat kendi diliyle "Mavi Gözlü Dev" ilan eden megalomaniden başka, belki de hayatta tutunacak başka bir dalı kalmamış ve aslında yapayalnız bir adamın yanında, asla ezik durmayan, sabırlı ve sebatkar kadına, şairin hayat ve dava arkadaşına bakıyorum, resimlerine Piraye'nin, mektuplarına Piraye'nin... Annanem Şile'li Zeynep Hanım'dan duyduğum yine o

birkaç küçük cümle; "fazla konuşmayan ama sürekli yazan, kitapların ve kül tablalarının arasindaki odasında, kadından çok önünde yazı yazdığı duvarlara benzeyen birisi. Bir kadın, bir duvar ve bir gökyüzü: Piraye!

Nazım'ın çıkmaya ve dışarıya dair deliler gibi bir ümitten diğerine koştuğu mahpus günlerinde, özgürlüğe dair bir türlü bitmeyen umudunu, narin parmaklanıyla ören bir duvar ustası geliyor gözümün önüne... Umudun duvanını bin bir karşılıksız emek ve yoksunlukla, sabırla örerken, günün birinde nasıl da karşılaşmıştır Bursa Cezaevinde ötekisiyle, yani Münevver Hanıml'a...

Görüş Günü: Hayatını davalaştırdığı kocasına adamış bir kadının, "ōteki kadın"la karşılaştığı an... İtiraz yok, kavga yok, söylenecek söz de yok aslında. Ayağa kalkıyor biraz oturduktan sonra, tıpkı bitirilmiş bir kitap gibi arka kapağını kapatarak tüm yazılmış şiirlerin üstüne, aradan çekiliyor. Aradan çekilmek ne demek? Bu lafi tartacak terazi var mı dünyada?

Şile, aradan çekilen kadınlar için, aradan çekilip kendine yeniden küçük ama umutlu hayatlar kurmaya çalışan kadınların siperiymiş gibi gelir halen bana. Zeynep Hanım ve arkadaşı Piraye Hanım... Piraye'nin ve Zeynep'in, sevgiliden çok "bacı"ya tekabül eden halleri, Pamuk Prenses'ten çok Kibritçi Kız... Leyla, Şirin ve Aslı hele şöyle dursunlar destanlaşmış halleriyle. Piraye'nin yazı yazan, dikiş diken, çeviri yapan, borç ödeyen, itiraz dilekçesi veren, tek başına hayatı sırtlarken namus belasına çatık duran kaşları, yeterince dokunulmamış kırmızı eşarbının altındaki kızıl saçlanı ve yine yeterince tutulamamış küçük ellerinin, aşk dersindeki yeri ve önemi nedir?

Annem Piraye Hanım'ın oğlu Memet Bey'in çocukluktan kalma hatıralarından kısa bir şey söyledi; "Mızıkçı ve oyunbozan bir büyük oğlan"mış.

Annanemin İstanbul'un işgalini kederle yaşadığını söylemiştim. "Biz İzmit'in işgal edildiğini duymuştuk evvela. Sonra Sultanahmet'te büyük kalabalıklar toplandı, yemin billah edildi, nümayişler oldu, konuşanlar arasında çarşaflı hanımlar da vardı." Annanemden kısık hatıralar arasında kapabildiğim bu kısa anekdot, uzun yıllar Halide Edip ismiyle zihnimde kök salmıştı. Oysa 1919'lardaki meşhur Sultanahmet mitinglerinde halka hitap eden münevver Hanımlar arasında Şukufe Nihal'in de olduğunu daha sonralanı öğrenecektim. Şukufe Nihal, öğretmen ve vatanperver bir ediptir. Sultanahmet mitingindeki konuşmasından kısa bir paragraf: "Ey sevgili İstanbul,

güzel vatanım, alil talihsiz toprağım! Seni kaybetmek korkusunun ruhuma yaptığı derin, zehimak acıyı bilmem bununla kaçıncı defadır duyuyorum ve, bu pek feci istırap içinde son ve ilahi bir ümitle Allah'ıma yalvarıyorum ki bu elemler artık senin için duyduğum acıların en sonuncusu fakat sana ebedi malikiyetimizin ilk müjdecisi olsun." Şukufe Nihal'in Şile Kadını'na yazdığı içli mısralar, 1935 yılında Şile Yolları adıyla kitaplaşmıştır.

Şile Kadını

Önünde ninelerden kalma tahta bir tezgah,
Elinde bahtın kadar dolaşık bir çile var.
Deme, azdır ışığım;
Deme, olmadı sabah,
Sar, boşalt yumağını, dolacak çok çile var...

Işığı yok gecenin, iki soluk yıldızı,
Bir kilime sarılıp uyuyan yavruların...
Genç gönlüne mukadder olan, işte bu sızı.
Durma sar, uyuyanlar ekmek ister yarın...

Şukufe Nihal'i Şile ve Nazım Hikmet'le kesiştiren kader çizgisi, büyük Şair'e Şukufe Hanım üzerinden karşılıksız aşk ve ayrılışa dair içli misralar da yazdırmıştır.

"Sen yürümelisin,
yeni doğan çocuğun gözlerine bakarak
Sen yürümelisin,
beni bırakarak
Kadın sustu
sarıldılar. Bir kitap düştü yere...
Kapandı bir pencere..."

Nazım Hikmet yıllar sonra Memleketine seslenirken de sırtındaki Şile Bezi gömleğinden söz eder. Büyük ihtimalle Piraye Hanım'ın ahbabi Zeynep Hanım'a ısmarlatıp eşine giyindirdiği o gömlek...

Memleketim, memleketim, memleketim,
ne kasketim kaldı senin ora işi
ne yollarını taşımış ayakkabım,
son mintanın da sırtımda paralandı çoktan,
Şile bezindendi.
Sen şimdi yalnız saçımın akında,
enfarktında yüreğimin,
alnımın çizgilerindesin memleketim,
memleketim,
memleketim...

Ve Bedri Rahmi Eyüboğlu ne de güzel söyler Anadolu türkülerinde:

Yerliyim yerli olmasına
ilmik ilmik, damar damar
Yerliyim.
Bir dilim Trabzon peyniri
Bir avuç tiftik
Bir çimdik çavdar
Bir tutam Şile Bezi gibi...
Dişimden tırnağıma kadar
Ressamım
Yurdumun...

Şile; kadınlar, dertler, fısıltılar, iç dökmeler, ah'lar ve rüzgâr ve kekik, allahısmarladık...

Şile'de "Mavi"

Şile'de yaz kampına gelmiş üniversiteli kızlardan aldığım davete seve seve gidiyorum. Edebiyat ve Sinema atölyesi yapmışlar. Bir kısmı Viyana'da okuyor, başörtüsü yasakları yüzünden üniversite eğitimleri yarım kalmış ve yurt dışına çıkmak zorunda kalmış kızlar... Bir kısmıysa tamamlayamadıkları üniversite tahsiline alternatif olarak yine İstanbul'da kurulmuş serbest akademilere devam ediyorlar.

Şile, yazları İstanbul'un uzağında değil içinde bir dinlenme imkânı sunduğu için Ağlayan Kaya civarında üç katlı bir evi kiralamışlar. Sabah yürüyüş yapıyorlar, Fener Mahallesi'nden yukarılara ormana kadar çıkıp, tekrar çarşı üzerinden dönüp armudi bir rota üzerinden tamamliyorlar eliptik yürüyüşlerini...

Okuma listeleri var, herkes okuduğu kitaplar içinden birer anlati/ sunum hazırlamış, ardından müzakere var. Kierslowski'nin üçleme şeklinde çektiği dizisinin ilk kısmı olan Mavi'yi genç arkadaşlarla seyrediyoruz.

Ağlayan Kaya'nın tüm gündüz boyunca süt dökmüş bir kedi gibi susarak izlediği Şile'nin yaz kalabalığı, akşam sonrası met-cezirlerle evlerine, lokantalara, alemlerine çekilmiş... Fırsat bu fırsattır diyor sanki Ağlayan Kaya ve kollarını açarak hafifçe coşturduğu ilk dalgaların üstüne ay ışığını yakıyor, bir kandil gibi...

Ve mavi... Şile'de maviyi seyrediyoruz kızlarla. Yolun henüz çok başındaki bu kızlar, ihanet dendiğinde neyi anlayabilirler? Engellenmiş rüyaları ve yasaklanmış hayatları dışında neyi?

Ve aslında ihanet etmediğimiz ne var elimizde?

Ve özgürlük, şu uğruna yüzlerce yıldır öldüğümüz, yandığımız, dünyanın bütün duvarlarını kaşla göz arasında boyayarak, en çok gibi sloganlarımızı kendisi için büyüttüğümüz, mavi rengine gençliğimizi, kanatlarına hayatımızı yazdığımız şu özgürlük. Ne kadar da asap bozucu ve önceden hesap edilemez şeyleri saklar hazırlar aslında bizlere. Günü gelip de masanın en ortasına sürerken hayatın gerçeklerini, yani etrafımızda vızır vızır kendini büyütüp dallar budaklar sardığı halde hiç de farkına varamadığımız hayatın saman altından sessiz sakin akan kendi yüzünü, bir gün ansızın çıkarttığında

karşımıza... Bize kalan ne olur? Ağzı açık bir hayret!

İhanet karşısında hala hayret edebiliyorsanız sevininiz, zira hayreti kalmış olmak, insan olmaya eş değer günümüzde...

Özgür olmayı siz istediniz, öyleyse ihanete -şaşırarak da olsa- katlanmalısınız. Bir şekilde kendinizi toparlayıp, düştüğünüz yerden kalkıp kendinizi sağaltmak zorundasınız...

Özgürlüğün bedeli bu mudur? İhanetleri göğüslemek...

Bir yanında tanımsızlık, hiç işe başlamamışlık, toyluk, deneyimsizlik ve öbür yanında unutkanlık, çaresizlik, ihtiyarlık kıyıları arasında, tüm çağıltısıyla, içinde döne yuvarlana aktığımız hayatlarımız...

Şile'de Kieslowski'nin "Mavi"sini seyrederken, özgürlük hakkında aklımızda kalacak en net soru belki de bu; "Ne kadar özgürüz?" Hayatımızı yeni baştan kurabilme, ama eskiye dair hiçbir şeyi de içine almadan yeniden düzenleyebilmek onu, ne kadar imkân dahilindedir?

Yani bir gün, filmdeki Binochet gibi çok sevdiği eşini ve evladını bir trafik kazasında kaybetse insan, bu feci dramın altından nasıl kalkar? Derin ve ağır hayat kederlerinin altından nasıl doğrulur insan?

Hadi eski hayatınızı kolilere ya da kullanılmış eşya torbalarına tıkış tıkış doldurup, ağzını bir daha açılmayacak şekilde bantlayın ya da urganlarla boğup kaldırın kapının önüne. Kaldırın rafların en üst köşelerindeki en görünmez karanlıklara, kilitleyin sahipsiz eşyaların biriktirildiği belediye depolarına... Eskiyi hatırlatan her şeyi idam edin, sürgüne yollayın, sınırdışı edip, akıl hastanelerine tıkın! Yasaklayın eski kendinizi...

Hayatınızdaki tüm hatıraları, eski kitaplarınız arasında kuruttuğunuz ve orada unutuverdiğiniz karanfil, eğreltiotu ve hindibalardan, eski bisikletinizin tavan arasına kalkmış çıngırağına kadar, anaokulunda Yerli Malı Haftası'nı kutlarken çekilmiş siyah beyaz son fotoğraflarınız, karneler, madalyalar, kurdeleler, bacağından veya kolundan muhakkak bir parçası eksilmiş Voltran oyuncağınızdan, Kemalettin Tuğculanınıza değin, Yavrukurt kemerlerinize, gelin tacınıza, ilk çocuğunuzun kesik göbeği ve ilk patiğine kadar...

Her şeyi ama her şeyi unutarak yeniden başlamanın adı mıdır, özgürlük?

Şile, unutmak ve yeniden başlamakla ilgili tüm zorlu soruları kesiştiren bir renkte, Şile'de mavi, bu yüzden hem umut hem de vedayı aynı anda içeriyor. Gitmeyi... Dönmemeyi... Özlemeyi... Gidiş-Gelişleri... Bir Yere Ait Olamamayı... Şile'de her yandan esen, esebilecek rüzgârlar kadar tanıdık ve olası buluyorsunuz...

Şile'nin doğal sinema platosu içinde, deniz ve çöl iç içe geçiyor sanki... "Ben Yeşilçamcıyım" diye gülüyorum Şile'deki sinema kampı kızlarına. Kumbaba'nın uzun kumsallarında çekilmiş Leyla ve Mecnun'lar, Rabia Sultan'lar, Tosun Paşa'lar, Malkoçoğulları gibi içinden çöl geçen tüm filmler... Dolmacılar'ın kahvehanesi'nde sandalye çekip oturan İsmet Aylar, Eşref Kolçaklar, Ayhan Işıklar, Ajda Pekkanlar, Önder Somerler...

Şile ve sinema dendiğinde, son dönemde akla gelen isimlerden Mine Çayıroğlu ve Fatih Akın'dan da bahsetmeden geçemeyiz kuşkusuz... Adını "Çalıkuşu" adlı ünlü televizyon dizisiyle daha çocuk yaşlarında sinema tarihine ekletmeyi başaran Mine, Şile sakinlerinden bir dönem belediye başkanlığı da yapmış eczacı İhsan Bey'in kızıdır. Belene kamplarında asimilasyona uğrayan Bulgaristan'daki Türklerin dramıyla ilgili ünlü oyunda da başarılı bir rol kompozisyon çizmişti Mine...

Fatih Akın'sa, "Duvara Karşı'yla yakaladığı uluslararası başarıda, kendi ifadesiyle "Dönmeyi Unutan Yorgun Göçmenler"in yazgısını anlattı tüm dünyaya... Gitmeye ve kurtulmaya çalıştıkça, kavuşmak ve dönmeye uğraştıkça hep duvara, duvarlara çarpanların öyküsü... Fatih'in sinemaya bakışını ortaya koyan kilit kavramlardan birisidir göç. Göçün ve yerleşiksiz olmanın, çok kültürlülüğün, paramparçalığın yarattığı evrensel kompozisyon. Şile'nin, İstanbul ile olan yakınlık/uzaklik ve ikililik ilişkisinin tüm bu duygulanımları beslediğini düşünüyorum... Şile, dünyanın neresine giderseniz gidin, sonunda döneceğiniz bir vatan olduğu sürece, hep zarfının açılmasını bekleyen bir mektup gibi duracaktır hepimiz için...

Hamburg'da yazarlık ve sinemacılık yapan Michael Richter, "Geldiler ve Kaldılar" adlı eserinde 60'larda Almanya'ya giden Türk işçileri ve onların üç kuşaktır devam eden "Dönmeyi Unutan Göçmenler"in belgesel sözlü tarihini yazmış... Kitap, Türk göçmenlerin anlatılarına dayalı olarak dizayn edilmiş. Kitabın kahramanlarından Şile'li Hadiye Akın, dünyaca ünlü yönetmen Fatih Akın'ın annesi... Hadiye Hanım, annemle kuzendir, Almanya'ya yerleşen ilk kuşak Türklerden... Bursa'da öğretmenlik yaptığı günlerde, eşi Enver enişteyle tanışıp evlenmişler ve 1969'da Almanya'ya yerleşmişler.

Almanya'ya yerleştikten 8 yıl sonra Alman okullarında Türkçe dersleri vermeye başladığını söylüyor Hadiye Akın: "1978'de Türkiye'den Almanya'ya büyük göç yaşandı. Bu arada Almanca bilmeyen çocuklar için Türk öğretmenlerine ihtiyaç oldu. Tam 26 yıl çalıştım. Bazı sağlık sorunlarım nedeniyle malulen emekliye ayrılmak zorunda kaldim. Aslında verdiğim mücadelelerden sonra bu kadar dayanmam bile büyük bir şans!"

Hadiye Akın'ın Almanya'ya yerleşmesiyle yaşadığı en büyük sorun yabancı dil konusunda olmuş. "İlk günlerde sağır ve dilsiz gibi hissediyordum kendimi" diyor. Yine de kendini Almanlardan soyutlamayı tercih etmemiş. "Biz çocuklarımla evimizde Türk, dışarıda Alman gibi yaşadık." Hadiye Akın'a göre oğlu Fatih Akın'ın bu kadar ilgi uyandıran filmler çekmesinde bu çift kültürlülüğün gidiş/gelişlere dayalı ikili ruh halinin çok büyük önemi var... Enver enişte, asimile olmaya karşı oldukça titiz, geleneklerine bağlı, vatansever, milli, dini değerlerine önem veren bir baba oldu hep hem Fatih'e hem Cem'e... Hadiye ablamsa, mükemmel bir eğitimci olarak çocuklarını evrensel bilgi donanimi ve değerlere açık olmaya teşvik etti. Şile'den hiç kopmadılar. Fatih Akın'ın sanatsal yapıtaşları arasında Şile'nin kurucu öğelerden birisi olduğunu düşünüyorum.

Şile'ye gelinir. Şile'den gidilir... Ama bir kez gelen, bir daha Şile'den asla tam olarak gidemez...

Şile, "gelenler"in olduğu kadar, "gidenler"in de vatanı...

Dayım Burhan Kaptan'ın 1968 yılında uğradığı Pire Limanı'nda karşılaştığı Ermis Kutubis isimli amca sözgelimi, Şile'den "gidenler"den... 1924 Mübadelesinde karşılıklı nüfus dönüşümü antlaşmalarına binaen, Şile'den Yunanistan'a zorunlu göçe tabi tutulmuş Şile'li hemşerilerimizden biri... Ben ona müsaadenizle "Barba" diye hitap etmek istiyorum.

Barba Ermis, Pire Limanı'ndaki postanede çalışırmış 1968'lerde, dayımın makinistliğini yaptığı Erzurum adlı Türk gemisi Pire'ye demir attığında, gemi muhaberatını ve mektupları tevzi etmekle görevli olan Barba Ermis, dayımın Şile/İstanbul/Türkiye adresli mektuplar yazdığını fark edince, hemen gemiye koşmuş... Dayımı almış, misafir etmiş, ağırlamış, çok güzel Türkçe konuşuyormuş... Şile mübadelesinden sonra Limni'de kısa süre ikamet etmişler, ama Şile'nin ardından buralara alışamamışlar, sonra Pire Limanı'na 25 km kadar uzaklıkta bir köy kurmuşlar. "Yeni Şile" adını verdikleri bu köyde,

Şile'den göç etmiş Rum hemşerilerimiz, dayımla hasret gidermişler, "vatanımıza dönemiyoruz bari sana sarılalım" demişler...

1924 mübadelesinde tam bir buçuk milyon Türk ve Rum nüfus, zorunlu göçe tabi tutulmuş, Rumca konuşan Türkler Türkiye'ye, Türkçe konuşan Rumlar Yunanistan'a gönderilmiş, bu insanların dramatik hayatı, sert ulus-devlet söyleminin ne yazık ki gölgesinde kalmıştır, çokça dillendirilmemiştir...

Sıcak ve soğuk savaş günlerinin geride kaldığı günümüzde, sert ulusal politikalar gereği, yerlerinden yurtlarından kopmak zorunda kalmış halklar, acaba günümüzde barış dilini yeniden kurabilecekler mi?

Şile Belediyesi'nin "150. Yaşında Şile Feneri Kutlamaları" kapsaminda, Şile, "gidenler"ini yeniden misafir etmeye hazırlanıyorlardı bu sayfalar yazılırken... Belediye Başkanı Can Tabakoğlu'nun, İstanbul 2010 kültürel çalışmaları kapsamında "Dünya Başkenti İstanbul" çıkışıyla yapılan kültürel ve sanatsal çalışmalara, Şile Feneri üzerinden katılması, hiç de rastlantısal değil... Uzun yıllar her iki toplum için de siyasi zorunluluklar vecihesiyle, yokmuş gibi farz edilen mübadeleye has derin yaraları, sarmanın vakti geldi elbette. Hatta geçmiştir bile... Bugün hem Türkiye'de hem Yunanistan'da mübadelenin çilesini çekmiş ilk kuşak çoktan hayata veda etmiştir, geride kalan birkaç ihtiyar göçmen ve evlatlarınınsa yeniden doğdukları vatanlarına ziyarete gelmeleri, çok da problem olmasa gerek. Benim büyük ninelerim ve dedelerim Selanik, Girit, Makedonya, Kıbrıs üzerinden gelmişler sözgelimi... Beş kuşaktır İstanbul'dayız... Geçen yıl kız kardeşimle, Kıbrıs'ı görüp ziyaret etmek nasip oldu, gece sabaha kadar ağlamış, hiç uyuyamamıştım. Selanik'i ise henüz göremedim, babamdan babaannemden dinlediğim kadanyla biliyorum. İnsan, yüzünü hiç görmeden de sevebilir bazı şehirleri... Hele, gemilere, trenlere tıklım tıklım doldurularak zorla çıkartıldığı memleketini nasıl unutsun?

Bunu bir tür hesap soruş, karşılıklı düşmanlıkları perçinleyiş olarak değil, gayet insani bir halden anlayış, karşılaşma, rastlaşma, dertleşme olarak görüyorum. Irkçı, haritacı, kadastrocu bir refleks olarak değil, insan olmanın politika denen şeyle karşı karşıya kalındığında, politikayı değil insanı seçmekle ilgili bir durum alma olarak değerlendiriyorum. Kendimize güvenmenin zamanı gelmedi mi? Korkularımızı aşmanın, kurmaca üretilmiş düşmanlıkları aşmanın başlangıçlarından birisi olabilir mi Şile?

Kim kimden önce buradaydı, kimin haritası daha eski şeklinde bir soru

değil üzerinde gittiğim... Ama Bay Papastratos'un mübadele öncesindeki Şile'yi anlatırken 1341 yılında Selçuklular tarafından fethedildiğini andığı Şile'nin, 1821'e kadar Türk nüfusa kapalı tutulduğu bilgisi mesela...

Yanlıştır...

Büyük Dedem Tiryakioğulları'ndan Ali Bey'in dedeleri, 1822'den öncesinde bile Şile'lidir. Kaldı ki Büyük Osmanlı Devleti'nin, icra ettiği denizlere ve limanlara has siyasi öngörüsü gereği; İstanbul Boğazı ve Marmara'nın, Karadeniz'e açılan ağzı konumundaki Şile'yi, stratejik bir mevki olarak, Osmanlı/Türk kalesi ve askeri mintika yönetselliği ile ihdas etmeden, kendi haline bırakmayacağı da gayet açıktır...

Papastratos'un haklı olarak Şile'deki Rum varlığını dayandırdığı Selçuklu emannamesiyse, geleneksel Osmanlı devlet yönetiminde de sürmüş, önemli hukuki belgelerdendir. Ne ki hiçbir emanname, Fatih Sultan Han'ın İstanbul'un fethinden sonra yayınladıkları da dahil, eman verilen yöreyi, Türk ve Müslüman tebaaya yasaklamaz, İslam hukuku açısından imkânsızdır bu... "Fetih" kavramı, asimilasyon anlamını taşımadığı gibi, yerleşim yasağını da içermez... Yüzyıllar boyu İstanbul'a ve pek çok Anadolu kentine has, çok kültürlü yaşam, buna en güzel cevaptır. Sivil yaşamda, Osmanlı mahalle yaşantısı: Müslüman mahallesi, Rum mahallesi gibi isimlerle anılmışsa da, aynı şehirde birbirine saygı ve sevgi esasına dayalı komşuluk ilişkileri yüzyıllarca sürmüştür...

Bay Papastratos ve Bayan Adamantidu'nun değerli anılarında, mübadele sonrası ziyaret ettikleri Şile'yi anlatan satırlarında geçen "Yangın Mahallesi'ne de açıklık getirmek isterim bu fırsatla. Bahsedilen mahalleye bizler, 1902 doğumlu Annanem Zeynep Hanım da dahil; "Fener Mahallesi" deriz... Rum sakinlerce ihya edilmiş Şile'nin bu en güzel semtlerinden birisi olan yöreye, "Yangın Mahallesi" diyen bir tek tanık yoktur. Bununla birlikte, İstanbul'un işgaline son veren Kuvay-ı Milliye hareketinin Şile'ye girişinde bazı çatışmaların olduğu, Fener Mahallesi'nde çıkan yangının, bugünkü çarşıya hatta Varollar fırını civarındaki Türk mahallelerine dahi sıçradığını Annanem gibi bizzat yaşayanlanndan da üzüntüyle dinlemişliğim vardır...

Mübadeleyse, sadece Rum toplumuna veya sadece Türk/Müslüman toplumuna has bir acı, incinme, yok sayılma, sürülme değildir. Bu, insanlığın vicdanını sızlatan bir yaradır.

Kuşkusuz bunlar acı hatıralardır...

Biz torunlar, yangını değil feneri, ateşi değil yıldızı, "vedayı" değil "hoşgeldinizi" "sınırdışılığı" değil Şile feneri gibi kollarını tüm karanlıkları aydınlatmaya açan evrensel barış ve insani dili tercih ediyoruz...

Annanemden işittiğimiz kadarıyla Şile'nin Rum sakinleriyle hiç bir sorunları olmadan, çift kültürlü bir millet yapısına dayalı olarak yıllarca yaşamışlar. İstanbul'un işgaliyle birlikte artan İngiliz ve Yunan baskısı dahi Şile'deki iki toplumu birbirine düşman edememiş. Bununla birlikte 1924 yılında alınan karşılıklı mübadele kararları gereği, binlerce insan nüfus politikalarınca mağdur edilmiştir. 1924 öncesi Selanik nüfusunun %70'i Türk ve Müslümandı, Selanik en kalabalık vilayetlerimizdendi...

Nereye gitti Selanik, Vardar, Yenice Türkleri?

Ve nereye gitti kayıtlara göre 167 kişi olduğu bildirilen ama Annanem gibi tanıkların anlattığına bakılırsa nüfusun en az üçte biri olan Şile'deki Rumlar...

Nereye gittiler?

Bayan Natalia Adamantidu'nun Şile hatıralarını okurken zaman zaman gözyaşlarımı tutamadım. O kadar Annaneme benziyordu ki... Balık kızartırlarken söyledikleri bir şarkıdan bahsetmiş mesela; "Hamsi koydum tavaya da başladı hoplamaya..." diye devam eden şu çocukluk neşesi. Aynı şarkıyı Annanem de hamsi kızartırken söylerdi, gülerek... Şimdi ben de çocuklarıma öğretiyorum aynı komik melodiyi. Bir gün (müsaadenizle ona "Çaça" diyeceğim) Çaça Natalia'nın torunlarıyla tanışmak ve onları Şile'de misafir etmek isterim, belki birlikte tavada hamsi kızartarak bu şarkıyı söyler güleriz... Belki deniz kenarına inip, birlikte dua ederiz. Onlar Azize Panayuma'ya iltica ederler, ben de Meryem Suresini okurum...

Aynı Meryem'dir sevdiğimiz, andığımız...

Şile'deki sinema kampında "Mavi" adlı filmi seyrederken, beni çok sarsan meşhur sahneyi de atlamak istemem bu bağlamda. Filmde, başkahraman Pinochet'nin, yüzerken ağladığı küçük bir sahne var mesela. Beni feci yakaladı. Sırtüstü yüzerken ağlıyorsanız şayet, gözyaşınız bazen ağzınıza doğru kayar ve hayret edersiniz, gözyaşınızın tadına ve sıcaklığına ve göğün ne kadar yüksekte

durduğuna, sizi çepeçevre tutan Mavi bir küre oluşuna... Bir kadın bunların hepsini Şile'de sırt üstü yüzerken tecrübe edebilir...

İhanetle ve ayrılık acısıyla yüzleşmemiş birisi hayatı ne bilsin ki? İşte akvaryumun kırıldığı an!

Filmdeki kadın Binochet, hayatını karartan kazayla kaybettiği kocasının yasını tutarken, adamın aslında bir sevgilisi olduğunu öğrenir... Tahminlerin aksine ikinci bir kırılışı, mahvoluşu yaşamaz. Tam tersine, hayatın kendi gerçekliği içinde, aşkın ve ihanetin ikiz kardeşler gibi birbirine ramak kala salındıklarını, ne kadar güçlü ve imkân sahibi olursak olalım, hesap edilemez bir kaderin içinde küçük ve güçsüz bir yaprak gibi savrulduğumuzu fark eder... Tabii bunu kelimelerle bir çırpıda anlatmak kolay. Yüreğin aydınlanması öyle "rank" diye oluvermiyor hayatın içinde. Yavaş yavaş geliyor doğrulmak, hatta asla dimdik olamıyorsunuz bundan sonrasında, bunun gibi bir şey...

Mübadele de böyledir. Hem ihanet hem ayrılık vardır içinde, iç içe acılar büklümü....

Hattı zatında hayatın başlangıcında durur ihanet. Cennetten dünyaya düşüşün ve uzun ayrılık acılarının hiç örtülmeyecek kapağı gibi. Ters çevrili kum saatinin dökülen ilk telvesidir ihanet... İnsan olmanın ağır yükünü, en hassas tartı olarak odur ölçecek! Dünyayı ölü bir oğlağın kesik kulağından daha aşağıda ve vefasız bulduğunu bu yüzden mi söyleyecektir İmam Ali?

"Bu da gelir, bu da geçer yahu" diye boşa dememiş büyükler...

Gelir geçer ve lakin, deler de geçer...

Şile'de Rosa Parks...

Şile'de sadece hatıralara dayalı nostaljik, lirik bir anlatımın artık imkânı yok... Tüm dünyayı mavi bir miskete çeviren küresel dalga, Şile'yi de o büyük global karnavalın bir parçası eylerken, artık her türlü etkiye ve bilgiye açığız. Hatta buna bir tür maruz kalış da diyebiliriz. Sözgelimi benim çocukluğumun Şile'sinde ikinci dil olan Almanca, artik yerini Amerikan aksanlı bir İngilizce'ye bıraktı... Bunu, Şile'de güneş batıktan sonra ışıklarını yakan reklam panolarından, envai çeşit dünya markalarının girdiği pazarlardan, lokanta ve barlarda dinlenen müzik parçalarına kadar hemen her yerde fark edebilirsiniz... Aslında bunun bir tür farkındalık olduğunu da zannetmiyorum, işin bana acı gelen yanı, farkındasızlığa dairdir...

"Asıl kaymaklı olanı denemelisiniz" diye yanaşıyorum sol omzundan...

Sarı renkli bir eşarp takmış, burnu bir tavşanı andırıyor kırmızı, yanmış...

"Şile'ye gelip de buradan dondurma yemeden geçilmez, ben bildim bileli buradadır Balkan Dondurmacısı"...

Sarıyer'den gelmişler tatil için, bu yıl üniversite sınavına girmiş. "Eşarbınız" diyorum, "Salı Pazarı'ndan" almış.

"Çok güzel, Rosa Parks imzası dikkatimi çekti..."

"Tanır mıydınız Rosa'yı."

Gülerek "bir modacı sanırım" diyor...

"Eh" diyorum, "yaklaştınız, bir terziydi."

Bazen küçük ve iddiasız bir iş yaparsınız... Kelebeklerin kanat çırpışı da böyledir. Fakat okyanuslar ötesinde, bir kelebeğin güçsüz kanadı, diğer kelebeğin kanadındaki narin tozlarla elele verir de bir fırtına koparır kilometrelerce ötede. Rosa Parks bunun gibi bir şeydir benim için... Esmer, zenci kelebek! Seninle Şile'deki Balkan Dondurmacısı önünde karşılaşmak ne hoş bir şey oldu benim için. Başına Rosa Parks imzalı başörtüsü takmış kızın pek bir haberi yok Rosa'dan, oysa Rosa, benim annanem gibi bir şeydir. Alabama'da dünyaya gelmiş (1913)...

Zenciler cehennemi olarak bilinen şu meşhur eyalet. Zenci öğrencilerin diri diri yakıldığı bir 1955 günü, orta yaşlı bir terzi kalfası Rosa Parks, gün boyu yorgun vücudunu bir türlü ayağa kaldıramıyordu bindiği belediye otobüsünde... Bilekleri şişmiş, beli karıncalanıyor, boynunda mermerden asılı bir yük taşırmışcasına yorgun... Yorgun yorgun olmasina da o zamanlardaki uygulamaya göre, zenciler otobüslere arka kapıdan binip iniyorlar ve otobüsün arka sıralarına oturuyorlar, şayet beyazlardan yer kalırsa o da... Ve hangi şart ve yaşta olursa olsun, hiçbir zenci ayakta kalmış bir beyaza rağmen oturmaya devam edemez koltuğunda. Nitekim beklenen oluyor ve bir beyaz adam Rosa'nın oturduğu koltuğa doğru yaklaşıyor. Gözlerinin içine iğrenerek baktığı zenci kadından yerini istiyor: "Kalk ayağa!"

Ama tuhaf bir şey oluyor. Genç kadın ayağa kalkmıyor, yerini vermiyor çünkü çok yorgun... Derken onu kaldırmayı uman beyaz adam, durumu derhal şoföre şikayet edince, şoför otobüsü durdurup bu haddini bilmez zenci kadının yanına gidiyor. Tartaklama, dövme, hakaret derken, Rosa karakola düşüyor. Ertesi gün gene aynı otobüs, yine aynı kavga ve dayak yiyişle geçiriyor Rosa otobüs macerasını...

Rosa Parks, ilk dayak gününden sonra korkup bir daha otobüse binmeyebilirdi ama o hakkı için israr etti. Bir hafta içinde Rosa'nın peşinde binlerce insan birikmişti, diğer zenciler de onunla birlikte otobüslerde aynı eylemi yapmaya başladılar. Rosa tutuklanarak cezaevine konuldu ama 42 yaşında başlattığı bu eylem dalga dalga büyüdü. Rosa 1955'teki bu direnişin sembol ismiydi ve 1964'te zenciler aleyhine olan ayrımcılık yasaları kaldırıldı...

Rosa Parks, 2005 yılında hayata gözlerini yumduğunda, okyanuslar ötesindeki bir kız kardeşimiz, bir büyük annemiz olarak acaba haritalarda yerini dahi bilmediği başka bir ülkede Türkiye'de adının heyecan uyandırdığını biliyor muydu? Muhtemelen hayır...

Şile, sadece romantik kaçamakların, şarkıların, şiirlerin diyanı değildir. Şile Hapishanesi'nde çile dolduran fikir suçluları, düşünceleri yüzünden sakıncalı bulunmuş Yaşar Kemal'inden Hekimoğlu İsmail'ine kadar pek çok yazarı, Nazım'ı, Rosa Parks'ı ile birlikte, tüm acı çekenlerin sığınağı, limanı olmuştur...

Şile, Rüzgâr ve Yağmur

Ne ikiz dağ üstünde birbirini arkalayan evlerini, ne çalkantılı sahilini, ne deniz fenerini, ne de korsan artığı kalesini görmekle görmüş sayılmazsınız Şile'yi..

Ancak, o küçücük çarşısının daracık kaldırımlarında rüzgârla oynaşan şile bezlerinin arasından bir kadın topuğunu görüverecekmişsiniz duygusuna kapıldığınızda görmüş sayılırsınız Şile'yi...

Şile de her şehir gibi dişidir çünkü...

Adı çevresindeki hâkim efsanelere rağmen, cihle, cille, cüle, culla kelimelerinden türemiş çile çile pamuk ipliklerini ve o iplikleri eğiren kadın ellerine yüklenmiş çileleri düşündürür önce size Şile...

Şile çileye, çile, çilesine rağmen narin endamında dişilik bayrağını taşıyan meçhul bir kadının topuğuna bağlar sizi böylece...

Bu yüzden Şile'yi bir sükunet mahalli olarak değil, bir savrulma mekânı olarak tanımlarsınız ilkin içinizden...

Çarşıdan çıkıp, sahil yoluna vurduğunuzda ayaklarınızı, o ana kadar fısıltısıyla ünsiyet kurduğunuz rüzgâr, kesin bir ıslığa dönüşerek, tek işitme biçimiymiş gibi dayatıverir kendini size...

Şile'nin sakinleri de teyit ederler bunu, "yamandır Şile'nin rüzgân" derler, onu tanımlayıcı ilk sözler cümlesinden...

Yaşadıkça görürsünüz o ıslıklı rüzgârın maharetlerini...

Evlerin içlerine, odalardaki mahremiyetlere nüfuz etmek istercesine titrettiğinde çatıları...

Arzusuna ulaşamayınca serpmelerin açıklarına, duvarların çatlaklarına doluşup, "kulların neden bu kadar sağlam işler yapar Rabbim" diye şikayet ettiğinde.

Yiğidin yanık bağrını soğutan değil, onu bir burgu gibi delen deli rüzgâr olduğunu saklamaya ihtiyaç duymadığında..

Fark edersiniz onu ancak...

Kaç öfkeli meleğin kanat çırpışlarından oluşur Şile'nin rüzgârı... Kaç çile iplik eğiren, kaç çileli kadının ah'ından birikip kuşatır sokaklan...

Kaç yangının alevinden almıştır ateşini...

Kaç umutsuz sevdalının kızgın sesinden toplamıştır ıslıklarını... Bilemezsiniz...

Bunun için şile bezlerini kundağı sayarsınızı onun...

Ki, Şile Bezi, "bez"liği, sadeliğin saltanatı olarak taşır adında... Hatırlı kumaşlardan kopan parçalara "bez parçası" denilmesi bundandır diye hükmedersiniz... Şatafattan kaçınmanın, sadelikte fark edilmenin adıdır çünkü şile bezi biraz da...

Şile bezinden azad olup, Şile'yi kuşatan rüzgârın hükmü, arzın tüm buharını yüklenmekle, bir dudağı yerde bir dudağı gökte dev anasına dönüşen bulutlara geçmez.

O bulutlar, toplanıp da durdular mı Şile'nin üstünde, gizlenecek delik arar sanki o deli rüzgâr... Islanarak toprağa karışmaktan korkarcasına...

Bu yüzden damla damla yağmaz Şile'de yağmur...

Bardaktan boşanırcasına boşanır damlara...

Sokakları şirin dereciklere benzettiğinden emin olduktan sonra çekilir ancak yağmur...

Ve ancak çıkar rüzgâr, sırıtkan ve ısırgan dişlerinde gücünün keyfini taşıyarak...

Şile bezlerinin arasından topuğunu görüvereceğinizi sandığınız kadın...

Bu rüzgârın ve yağmurun annesi...

Mahremiyetini serer, şile bezleri gibi tüm Şile'nin üstüne...

Şile Şehir...

Şile dişi...

Şile anne...

Şile, Bilmece Bildirmece

Denizden çıktıktan sonra, çocukken epey uzun gelen dönüş yolunda Değirmen Otel civarında oturup, ayaklarımızın dibinde kalan denize bakardık... Geriye dönüp denize bakış hep bir pişmanlık olarak saplanırdı çocuk yüreklerimize. Ah, asıl deniz şimdi güzelleşti, keşke çıkmasaydık der, iç çekerdik... Annem gün batımında denizine hayrandır Şile'nin... Kekik kokulu böğürtlenler arasından basamaklarla çıkılan deniz yolunda bazen kayalıklara oturup, "ayrılmadan evvel bir kere daha bakayım Şile'ye der, elinden gelse Şile'nin o mis gibi havasını, ceplerine, zarflara, kavanozlara saklayıp, gittiği yeni yerlere götürmek isterdi...

Deniz dönüşünden sonra duşlarımızı alıp, çoğu kez mutfaktaki sahanlığa veya merdivenlerle inilen bahçeye kurulmuş yuvarlak kanatlan açıldığı zaman koskocaman bir daireye dönen ahşap masamızda meyveler yerdik. Annanemin üzerine pudra şekeri dökülmüş çilekleri beyaz porselen kayık tabaklarda getirişi ve gülen sesiyle; "bilmece bildirmece, dil üstünde kaydırmaca" diyerek başladığı bilmece turları başlardı Şile günlüklerimizde... "Dondurmaaa" diye bağırırdık bir ağızdan...

Şile, annanemin bizlere sorduğu bilmeceler demekti...

"Sandır safran gibi
Okunur Kur'an gibi
Ya bunu bileceksin
Ya bu gece öleceksin."

Annanemin bu zorlu Şile bilmecesini, tam iki gün aradığımızı sonunda kendisine "İstanbul'u vermek" koşuluyla cevabını ancak alabildiğimizi hatırlıyorum: Altın...

"Lamba düştü,
İs dedi
Tava düştü Tan dedi
Annem onu bul dedi."

Cevabı: İs-tan-bul...

"Çın çınlı hamam

Kubbesi tamam
Bir gelin aldım
Babası imam."

Bu Şile bilmecesine de çok gülerdik, "saat”i çınlayan...

Sonra korkutucu bilmeceleri de vardı, annanemin akşam vakitlerine mahsusen sakladığı... O vakitler, Şile akşamlarıyla birlikte hemen günbatımındaki kızıl bulutları mesken edinmiş süpürgeli cadılar peyda olur gökyüzünde. Tehditkar pikeleriyle yarasalar çıkar dereden doğru, yatırlardaki dedeler, Rum mezarlığında bebeğini arayan hayalet kadin, birden üşüşürler alacakaranlığa doğru. Akşam ezanı sonrasında "mühürlenen sokaklar"dan evlerine canlarını dar atan çocuklar hep bir ağızdan bağrırlar Şile sokaklarında; "evli evine, köylü köyüne, evi olmayan sıçan deliğine." Lambalar yakılır, perdeler çekilir, Şile'de yazlani bile çıkabilecek ani ayazlara karşı hazırda tutulan hırkalar çıkar bavullardan... Gözler, annaneme dikilmiş: "Yer altındaaa... Sakallı dedeee..." Hiih! Şile bahçelerinde bir rüzgâr eser, korku aklımızı esir alır. Hamamdere Caddesi üzerindeki garip şekilli selvi, birden bire sakallı bir dedeye dönüşür, o da ne; Yecüc'le Mecüc gibi geçti bir gölge gibi yanımızdan... "Gavur parasıyla on para etmezsiniz, ne korkuyorsunuz be, yer altında sakallı dede, pırasa be pırasa" der, ellerini birbirine çarparak, göbeği hoplayarak gülmeye başlardı Annanem... "Elemez belemez, ocak başına gelemez": Tereyağı. "Çat orada çat burada, çat kapı ardında": Süpürge. "Dal ucunda kilitli sandık": Ceviz.

Merdiven demezdi annanem, Şile söyleyişiyle "merdimen"di bu. Vapur'a "vapor", otomobile "tomofil", Bakırköy'e "Makrıköy", Yeşilköy'e "Ayestefanos", aşırı süslü kadınlara “kokona", kızdığı zaman onu kızdıran erkeklere "palikarya", güzel kız anlamında "koriçi” kelimelerini kullanırdı. "Sarmısağı gelin etmişler, kırk gün kokusu çıkmamış", "tuzlayayım da kokusu çıkmasın" gibi sözlerse, eleştiri yüklü atasözlerindendi Şile'nin... Fırtınalı günlerin dalgalarla coşmuş denizi için "bugün deniz var", "bugün deniz çıktı" denirdi. Deniz şayet süt limansa; "karıncalar su içmeye inmiş" olurdu... Şile'de ölüm bile ölüm gibi değildir. Şile'de ölünmez, Şile'de "saklanılır"...

"Allah Rahmet etsin ninemi sakladık geçen hafta" der birisi... Diğeri de "vah vah demek sakladınız teyzeyi ha, allah rahmet eylesin" diye mukabele edilir...

Güzel, zarif Şile cümleleridir bunlar...

Şile'de Ramazan ve İftariyelikler...

Şile'de çocukluğumun Ramazanlarından birisi yaz tatiline denk geldiğinden, kuzenlerim ve kız kardeşimle birlikte tuttuğum o arife orucunun lezzetini daha dün gibi hatırlıyorum. Arife günü; annanemin "bugün kurtlar kuşlar bile oruç tutar" anlatısına binaen hepimiz oruçluyduk. Gerçi bir kere Yukarı Mahalle'nin çeşmesinden yanlışlıkla su içerek, bir kere de Ahmet Dayımın dut ağacından yanlışlıkla dut koparıp yiyerek iki kere zedelemiştik çocukluk orucumuzu... Ağlayarak Annaneme gidip, suçumuzu itiraf ettiğimizi, onun da, "yanlışlıkla oldu, bismillah deyip devam edin." şeklideki teskin edici sözleriyle devam edebilmiştik, "kurt-kuş orucu "na... Kız kardeşim o gün görebildiği tüm kuşları takip etmiş, oruçlu olup olmadıklarına bakmıştı... Hakkı Bakkal'dan küçük dilimli lokumlardan, ev yapımı gazozlardan alıp, akşam ezanına yakın kurulu iftar soframızda tabaklarımızın yanına dizmiştik... Annanem, hepimizin "oruçlarını satın almış", hepimize bahşişler hazırlamıştı... Sonra da camiye gitmiştik hep birlikte, Teravih namazı, uzun ama aralarda getirilen salavat ve okunan ilahilerle harika bir hatiraydı. Çıkışta dondurmalarımızı alıp, kalabalık bir kadın alayı şeklinde evlerimize dönmüştük...

Annem Refika Hanım'ın anlattığına göre, Şile'deki üç camide, her Ramazan Teravih kılındığı halde, kadınların, ayrıca takip ettiği "ev teravihleri" olurmuş. Mahallelerdeki hatırlı kimselerin evlerine İstanbul'dan getirtilen hafız, müezzin ve imamların eşliğinde, kadınlara mahsus teravihler kılınırmış, aynı evlerde, gündüz vakitlerinde de mukabeleler okunurmuş...

Eski Şile ramazanlarında teravihlerden sonra kadınlar evlerde toplanır, çay içer, sütlaç ya da zerde yer, ardından da direklerarasını andıran eğlenceler düzenlerlermiş. Kadın kadına gerçekleşen bu gece eğlencelerinde şarkılar, kantolar söylenir, tuluat benzeri komediler sergilenirmiş: "Katina'nın elinde makası, kesemez ah kesemez!" "Yangın var yangın var, ben yanıyorum, yetişin a dostlar tutuşuyorum"...

Rahmetli Tıkır Dede'nin, Potuk Dede'nin ramazan gecelerinde sahur davuluyla gümbede güm güm sokaklardan geçişleri, durup durup

okudukları maniler; "Ramazan geldi hoş geldi, baklava tepsisi boş geçti" türünden dokundurmalar, derken pencerelerin, kapıların açılarak imsakiyelerin ikram edilmesi de ayrı bir hikaye... Ben, Potuk Dede'nin davuluyla yaşayan bir tür gece insanı olduğunu zanneder, onu gündüz gördüğümde de korkar saklanırdım...

Şile'de bazı evlerin bahçelerinde kümbet şeklinde fırınlar vardı. Ramazanlarda, loğusa kutlamalarında, taziyelerde ve bayramlarda, mahalle kadınlarının imece usulüyle dayanışma içinde lokum döktüğü, helva kavurup ekmek pişirdiği bu fırınlardan ikisine (Oflu Fatma Teyze ve Göksulularınkine) yetişmişim. Şimdilerde kalmadı bu kümbet fırınlardan...

Şile'nin kendine has yerel mutfağı, İstanbul ve Osmanlı yemeklerinin tat kulvarı üzerinden gider. Meşhur tatlımız zerde, tarçınlı cevizli lokum, hodan dolması, labada, ebegümeci, kazayaklı börek, kaymak

Üzerlikli börek, sütlaç, nazlı, malak, kabaklı börek, kaçamak, papara, bakla pavası, lalanga, midyeli pilav, balık buğulama, balık pilaki, lakerda, asma yaprağında sardalya, dut pestili, mürdüm reçeli, incir reçeli, gül reçeli, loğusa şerbeti, demirhindi şerbeti, limonata, armut tatlısı gibi geleneksel Şile lezzetleri ile Şile mutfağı, İstanbul yemek kültürünün major aşçılarındandır...

Şile Adetleri: Düğün ve Yas

Şile'nin düğünleri, bahçelerden geçer...

Söz kesmeler, nişanlar, kına geceleri ve nikah merasimleri, yazlık bahçelerde, bağlarda düzenlenir. Bakır siniler içinde gelin evine getirilen akide şekerleri, lokumlar, çerezler, kurdelalarla süslenmiş erkek tarafi bohçalar, kız evine taşınır.

Damat tıraşı, gelin hamamı gibi yöresel adetler de yine düğünlere has tatlı telaşlardandır... Damat tıraşında damadın arkadaşları, gelin hamamında gelinin arkadaşları ve kadınlar, tek cinsli eğlencelerle eğlenir, ziyafetler çekilir. Özellikle hamam sefasında, bir gün evvel davetlilere keseler ve sabun parçalarından oluşan davetiyeler çıkarılır. Davetliler mayolarını, peştamallarını, havlularını hazırlayıp, nevaleleriyle, gelin tarafının kapattığı hamama giderler... Utlar çalınır, şarkılar maniler okunur, ardından börekler, dolmalar yenir, mevsimine göre buzlu portakal suları veya limonatalar içilir. Bahşişler dağıtılır. Erkek tarafının kadınları, gelin hanıma, ayna-tarak takımı, hamam tası, havlu, bornoz, takunyadan oluşan hamam takımı hediye eder.

Kına gecesinde, "Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar" türküsüyle "İstanbul'dan Üsküdar'a gül gider" şarkısı söylenir. Çerez, yemiş ve soğuk gül şerbeti ikram edilir. Erkek tarafı, gelin hanım görümceleriyle karşılama oynarken, orta yere top top kıymetli kumaşlar atar, "gelinimiz yaşasın" diyerek duruma göre, altın ya da demir paralar veya bahşişler saçarlar.

Gelin almalarında halaylar çekilir, bahriye çiftetellisi, kasap havası, harmandalı gibi oyunlar oynanır. Gelinle damadın başından aşağı leblebiler, fıstıklar, üzümler serpilir...

Bebek doğduğunda dedesi veya yaşça büyük amca, dayı gibi erkekler tarafından kulağına ezan okunarak üç defa ismi söylenir. Gelini ve bebeği ziyarete gelenler, dualar okur, ilahiler söyler, ev sahipleri de onlara kışsa sıcak, yazsa soğuk, karanfilli nöbet şekerinden yapıla "loğusa şerbeti" ikram ederler.

Gelin, kırkı çıkmadan asla yalnız bırakılmaz, "kırk bastı"dan korkulur, nazar değmesinden korkulur... Kırk bir çörek otu, Fatiha okunarak

küçük torbacıklara dikilir ve bebeğin yatağına veya zıbınına dikilir. Bebeği ve annesini görmeye gelenler, "maşallah sütün gür olsun" derler, eğer demezlerse, annenin "sütünün çekileceğine" inanılır.

Her türlü nazara karşı Şile'de "kurşun dökme" adeti birebirdir.Ustasından el alarak bu sanatın ehliyetini kazanmış "kurşuncu teyzeler", kurşun, kepçe ve tas takımlarıyla evlere gider, nazara uğramış gelin ya da bebeğin üzerine çarşaf gerilir ve kaynatılmış kızgın kurşun, bir tas suya "foşşş" diye dökülür, dualar, naslar, felaklar okunur, sonra da suyun içinde şekil almış kurşun parçalarına bakılır; "tövbe tövbe sende de ne göz varmış gelin hanım, bak işte şu iğne dolu kurşuna bak" gibi sözlerle, negatif enerji kovulur, ferahlık hafiflik geldiğine inanılır...

Şile'de bebeğin düşen göbeği, makbul bir yere gömülür. Okuyup adam olsun diye okul bahçesi, cami bahçesi gibi yerlere bırakılır veya bahtı açık olsun diye denize atılır. Bebeğin çıkan ilk dişi de aynı seremoniyle ya çatıya ya denize atılır... "Kirk uçurmak" deyimi de Şile ve İstanbul'a has bir bebek âdetidir. Gelin ve yeni doğmuş bebek, kırkınci gün muhakkak, gezmeye çıkarılır. Gezmeye gidilen ev, kırk uçurmasına bir kabul günü gibi hazırlanır, bebeğin ilk kez uğradığı her evde, koltuğunun altına yumurta koymak, bahşiş vermek güzel adetlerdendir. Bebeğin çıkan ilk dişi de kutlama konusudur Şile'de, "diş buğdayı", "süt ağzı" denen bugünde, taze süt kaynatılıp ikram edilir...

Şile taziyelerinde, gün sayısı çok önemlidir. Ölünün yedi'si, kırk'ı, elli iki'si denen gecelerde Kur'an ve zikirler tertip edilir, mevlitler, ilahiler okunur, tarçınlı lokum ve zerde ikram edilir. Vefat edilen evin kırk gün boyunca ışığı kapatılmadan yakılır, ölümden sonra da bu evde hayat devam edecek, ocak sönmeyecek anlamında bir teselli ve hayata bağlanma âdetidir bu...

Vefat eden kişinin hatırına sene-i devriyesinde camilerde mevlit okutulup mevlit şekerleri dağıtılır, helvalar kavrulup dosta, komşuya ikram edilir...

Gelin çeyizlerine, yeni evlere, bereketin timsali olarak çörek otları serpilir Şile'de. Kapılara sarımsak asmak, ayna kenarlarına, duvarlara karınca duası asmak, haşerattan korur. Gece yanığı, uçuk, dolama gibi cilt hastalıklarına nazar duası okutulur. Sarılığın, kızamığın, yılancığın, gece korkusunun, irkilerek uyanmanın hep aynı ayrı okunan binlerce duası vardır. Bağlarda yabani şekilde biten kudret narlarından yapılan kudret reçelleri, ciğerleri zayıf düşmüş hastalara

iyi gelir... Burun tıkanıklığı ve migrene, yabani hıyar damlatılır. Boğaz ve bademcik iltihabına közlenmiş patlıcan sarılır. Ağlayan Kaya'dan getirilen su, Eşek Adası'nın Terra Rossa'sından getirilen kızıl çamur, gözlere iyi gelir, yorgunluk alır ve görüşü kuvvetlendirir. Tüm bunlar, Şile'deki halk hekimliği dokusunun geleneksel otacılık bilgilerindendir...

Annanem Zeynep Hanım, her ilkbahar geldiğinde görülen ilk kelebeğin renginin baht açıklığı ve talihle ilgili olacağını anlatmıştı bir keresinde. Kendisine Ömer Seyfettin'in “Bahar ve Kelebekler” adlı hikayesini yüksek sesle okurken, anlatmıştı bu Şile/İstanbul kadınlarına has bir tür dilek tutma âdetini... Eğer, ilkbaharda ilk gördüğünüz kelebeğin rengi beyazsa, ne mutlu size! Baht açıklığı, yüksek talih sizinle ve sevdiklerinizle olacaktır... Ne ki ah sarı kelebekler, hastalık ve geçim darlığına... Ve maalesef siyah kelebekler (Allahtan çok nadirdir) ömrün tamamlanacağına, ölüme işaret olurmuş...

Ne mutlu ki, korkmaya gerek yok!

İstanbul'da ne ilkbaharı fark edebiliyoruz artık ne de caddelerde kelebekler uçuyor!

Şile adetlerinden ilkbaharda açan ilk papatyalardan ördüğünüz tacı, sevdiğiniz kıza gizlice gönderebilme şansınız da yok. Yine de annem Refika Hanım, içindeki gizli takvime o kadar bağlıdır ki, her yıl bahanın ilk günlerinde açtığı telefonlarda; "Papatyalar çıkmıştır, gitsek de görsek" diye söyler... Üsküdar-Şile arasındaki yeşil sırtlarda nisan sonu, mayıs başında bembeyaz papatyalar çıkarır başlarını... Annanem, papatyanın "tevhit" çiçeği olduğunu söylerdi, yaprakları asla çift değil, tek sayı olurmuş...

Size bir Şile sırrı, papatya falında muhakkak "seviyor"la başlayın ki, son yaprak da "seviyor"a çıksın...

Şile...

Bütün yaprakları "seviyor"a çıkan bir papatya...

Şile Rüyaları...

Şşşşşşşşşşşşşşşşş
Şşşşşşşşşşşşşşşşş

Şşşşşşşile...
Denizin parmak uçları.

Köpüklü tacıyla, mavi bir dalga, kapınızı çalıyor.

Şşşşşşşşşşşşşşşşş

Çeşmeden akan su, sizi kendine davet ediyor...

Şşşşşşşşşşşşşşşşş

Rüzgâr çıkmış, saçlarınızı tarıyor...
Dallar birazdan konuşacak, işte hışırdıyor...

Üniversite'de Türk Dili derslerini Prof. Dr. Muharrem Ergin Bey'den alırdık, Türkolojide okuyan arkadaşlarımızın bile giptayla baktığı bu dersler büyük ilgi görürdü. Kelimelerin morfolojik menşelerine yaptığımız yolculuklarda hoca bir gün "ş" ve "l" harflerinin insan psikolojisi üzerindeki olumlu tesirlerinden bahsetmişti. İçinde "ş" veya "l" harfi taşıyan kelimelerin güzel anlamlara kanat açan metaforlanı işaret ettiğini söylemişti...

Bunun kanıtlanmış bir kuram olduğunu, bilimsel karşılığı bulunup bulunmadığını halen bilmiyorum, ama aklımda kalan, parmağımı kaldırıp "Şile" deyişim ve hocanın bu heyecanlı cevabımı güleryüzle karşılayışıdır...

Ş, başlıbaşına bir su sesi, şırıltı veya dalga sesidir, bu açık... Ya "l"ye ne demeli?

Lüle gibi, içe kıvrımlı, lale yaprağı gibi, la notası, lamba, lamelif gibi gizemli, kıvrımlı, şarkılı hatta biraz çapkın, tutkulu bir ses...

"Şile"; sanki bir mavi bir dalganın parmak uçlarında kurulmuş görünmez kentlerinden birisidir Calvino'nun...

Bu kent, su burcunda kurulmuştur, bir denizkızının söylediği şarkının içinde yazılmıştır tüm kaderi, orada hep met cezirler vardır, gelmeler ve gitmeler, sakinleri bile tam bilmez haritasını, nerede başlar ve nerede biter sokaklanı, bir ikamet ve iskândan çok hayali kurulan bir serap kent gibidir Şile...

Anahtarını meleklerin ince uzun iplerle deniz kızlarına sarkıttığı, onların dilsiz mukadderatıyla bir şekilde bağıntılı, dilini uzun sükutlar üzerine kurmuş, eksik ölçüyle başlayan Mazhar Alanson şarkılarında olduğu gibi, kreşendolar halinde giderek açılan, yaprak yaprak açıldıktan sonra, hazin bir dekreşendoyla kıyıya vurmuş dalga misali, sırrını ancak onu yürekten sevenlere bağışlayan bir kent...

Şile, şarkı olduğu kadar, rüyadır, Şile'de rüya görmeden uyanılmaz...

Sortulu köyünde, Ovacık köyünde yatan uzun boylu yatırlar, asırlardır dinledikleri nice dertlere ve yanarında kıvrılıp uykuya dalmış nice hasta ve garibe, hep bu Şile iksirinin bir parçası olacak şeklide rüya tabirlerini bırakmışlardır...

Hıdrellez günü ve gecesi, Şile'de Hızır-İlyas hazretlerinin halen devam ettirilen kült inançlarına göre, büyük bir hürmetle, tazimle beklenir... Modern çağın artık terk ettiği hatta batıl olarak nitelediği bu romantik beklenti, Şile'nin rüyalara denizlere açık talihiyle öyle zannediyorum ki yakından ilgilidir. Nice hekimleri, hastaneleri gezdikten sonra derdine çare bulamamış, içindeki altüst oluşları kimseye anlatarak paylaşamamış pek çok kederli anne, nine ya da kaybetmiş olarak baktığımız hakikaten kaybetmiş nice kişi, arayıp da bulamadığını, sevip de kavuşamadığını, bir türlü eremediği, yakalayamadığı nice boynu bükük ve yarım kalmış umudu, Şile'nin bu Hızır-İlyaslı yatırlarında göreceği rüyalara bağlamıştır...

Benzerini Bosna'daki Blagay Tekkesi'nde de tecrübe ettiğim bu "yatırda uyuma" adeti, öyle zannediyorum ki umutların tükendiği, sokakların bittiği yerden açılan bambaşka bir umut caddesidir pek çoklanmız için...

Serhatlarda, hep sınır boylarında ve nedense merkezden uzakta kalmış beldelerdeki insanların belki de tüm bu unutulmuşluk ve uzakta kalmışlık çöllerini aşma imkânıdır uyku yatırları. Ve yatırlanın mihmandarları, hizmetlileri. Psikiyatrların dinleme tecrübelerinden pek de eksik kalmayan o geniş kulaklar ve geniş yürekler. Sortulu ve Ovacık türbelerinde yatıp kalkan, kurtuluş umudunu Hıdrellez gecesinde yattığı yatının yanlarına dizdikleri yumurtalara ve onların

üzerine sabaha karşı çizilecek şekillerin tefehhülüne bırakmış, nice kederli misafirleri Şile'nin...

Yemek tarifleri: Şile Yöresel Tatlarından Örnekler

Malak (Kaçamak):

İki bardak suya iki fincan un katılarak ağır ateşte kaynatılır. Muhallebi kıvamına geldiğinde geniş ve yayvan bir tepsiye dökülür. Soğuduktan sonra üzerine tereyağı kızdırılarak kaşık kaşık gezdirilir. Ardından bir bardak suya bir bardak şekerle hazırlanmış şerbet, servis öncesi boca edilir. Üzerine dövülmüş ceviz dökülebileceği gibi, şerbet yerine pekmez de enfes olur... (Tarif eden Neriman Gırgırlar, 68)

Kabaklı Börek:

Hazır yufkayla yapılabileceği gibi aslı ve makbulü elle açılarak hazırlanmış ev yufkasıyla olur. Yufka ikiye bölünür ve yarım dairenin içi, rendelenmiş tatlı kabağı ile doldurulur, ne seyrek ne sık olacak, her şey tadında damağında kalacak. Sonra kabakların üzerine toz şeker gezdirilir, karınca kararınca ama yenildiğinde ağza tat gelecek ölçüde. Sonra rulolar halinde tepsiye döşenecek ta ki tepsi doluncaya kadar. Ardından su ve zeytinyağı karışımı harç hazırlanmış böreğin üzerine gezdirilecek, kızgın fırında kızarıncaya kadar pişirilecek. (Tarif eden Refika Mantin, 68)

Zerde:

Beş bardak suyun içine bir çay bardağı dolusu pirinç konulur ve kaynatılır. Çay kaşığının ucuyla bir tutam zerdeçal kaynayan pirincin üzerine atılır. Zerdeçal attığınız kıvama göre sarı/kavuniçi bir renk ve hoş bir koku yayar. Dışarıda bir yemek kaşığı nişastayı yarım bardak suda açarak, kaynayan karışıma ilave ettiğinizde çok hızlı davranmanız ve nişastaların top top olmaması için hızlı bir karıştırmanız gerekir. Çok koyulaşmadan ocaktan indirecekken son anda yarım çay bardağı gül suyu eklenir, bir iki kez karıştırılıp, ocak kapatılır. Kâselere doldurulduktan sonra üzerine kuş üzümü ve dolma fıstığıyla süslenerek servis edilir... (Tarif eden Zahide Gırgırlar, 80)

Nazlı:

İki yumurtayı kırıp üzerine bir bardak şeker ekleyerek çırpmaya

başlayın. Kabartma tozu, bir bardak mısır unu ve bir bardak normal un ve bir bardak yoğurtla hemhal edin. İçine ceviz veya fındık parçalanı atabilirsiniz. Fırında kek pişirir gibi kıvama getirdikten sonra, bir bardak suya bir bardak şeker ve yarım limonla kaynattığınız şerbeti, sicağa sıcak olarak üzerine boca edin. Afiyet olsun. (Tarif eden Güner Kocaman, 65)

Şile'nin Şarkısını Martılar Söyler...

"Önce motorların sesi gittikçe uzaklaştı, patpatları duyulmaz oldu. Sonra tekmil motorlar birer ikişer denizin ucundan öteye düşüverdiler. Deniz bomboş kaldı. Martılar Dış Ada'nın üstünden bir havalanıyor, sonra bir büyük çarşaf gibi apak dalgalanarak gerisin geri adanın üstüne inip, kararmış adayı apak örtüyorlardı. Salih bir süre gözlerini bomboş kalmış, dümdüz denizden ayıramadı. Sonra yoruldu, martılara bakmaya başladı. Ondan da bıktı, canı sıkıldı, içi bir boşlukta büyüdü, kalktı, kıyı boyunca, suların ucuna basa basa Kumtepeye doğru yürüdü. Kumlar dalga dalga, damar damar, çok budaklı bir tahta gibi işlenmiştiler. Midye kabukları kumlara saplanmışlar diş diş, ürpermiş tüyler gibi kumlardan çıkmışlardı. Şişeler, çam kabuklan, tahtalar, naylon toplar, su kapları, bakraçlar, sürahiler... Kıyı zifte bulanmıştı. Dış Ada da zifte bulanmıştı yarısına kadar, deniz zift kokuyordu. Salih bir küçücük karabatak ölüsü gördü. Gövdesi kumlukta, başı denizin içindeydi, küçücük güzel başı incecik çırpıntılar bir o yana bir bu yana sallayıp duruyorlardı. Salih bu ölü, hüzünlü karabatağa daldı kaldı. Gözlerini bu ölü kuştan uzun bir süre ayıramadı. Ölüm neydi, ölüm neredeydi?"

(Al Gözüm Seyreyle Salih, Yaşar Kemal)

Martılar, Şile'deki evimizin ihtiyar çatı katını mesken tutmuşlar. Eskiden deniz kıyısında, limanda, balıkçı teknelerini takip ederken seyrederdik onları. Uzaktan neşeyle konup uçtuklarını gördüğümüzde, kıyıda onların dönüşlerini izlerken, içimiz neşeyle dolardı, demek çok balık tutmuş reisler. Balık ağlarının üzerine, şamandıralara konarlar, gece gündüz Ocaklı Ada'nın tepelerinde, dışarıdan bakıldığında fark edilmeyen fusa dediğimiz gizemli mağaraların başlarında uçarlardı...

Artık hırçın dalgaları ve yelleri değil, evlerin taraçalarını, bahçeleri ve lokantaları bekliyor yeni zaman martıları....

İstanbul'un güvercini neyse, Şile'nin martısı da o...

Değişen klimatif denge, yıpranan ekolojik çevrim, sadece martıları değil, hepimizi de etkiliyor...

Sertap; "birkaç yıla kalmaz, Şile'de konuşmaya da başlar bu martılar"

dedi geçen gün...